

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΜΙΝΩΤΟΥ

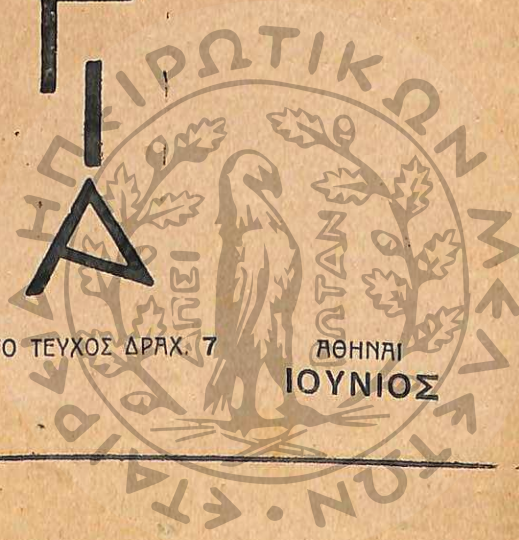
ΙΟΝΙΟΣ

ΑΖΟΟΛΟΓΙΑ

ΑΡΙΘΜ. 72-73-74
ΕΤΟΣ 70Ν—1933

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΑΧ. 7

ΑΘΗΝΑΙ
ΙΟΥΝΙΟΣ

5

ἐπέμβαση ποπολάρχου σ' ὅτι ἔκανε τὸ Συμβούλιο τῆς Κοινότητος. Οἱ ἄρχοντες, ἀπὸ τᾶλλο μέρος, κάνανε κακὴ χρῆση τῶν δικαιωμάτων τους. Γιὰ νὰ πάρει μιὰν ἰδέα ὁ ἀναγνώστης παίρνομε ἓνα ἐπισόδιο ποὺ συνέβηκε παλαιότερα, ἓνα αἰῶνα καὶ πλεόν, ποὺ περιπλέχτηκε καὶ κράτησε χρόνια ὀλάκαιρα ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 15ου μέχρι τὴς ἀρχῆς τοῦ 16ου αἰῶνα.

Ἡ Ζάκυνθο τότες ἦταν ὅλο ἐρείπια μὲ ἐλάχιστο πληθυσμό. Οἱ Βενετσιάνοι σκέφτηκαν πὼς γιὰ νὰ λάβει τὸ νησί νέα ζωὴ ἔπρεπε ν' αὐξήσῃ ὁ πληθυσμὸς του προσελκύοντας σ' αὐτὸ πληθυσμούς ἀπὸ ξένα μέρη. Καὶ τὸ κατώρθωσαν τάζοντας νὰ χαρίσουν γαῖες σὲ κεῖνον ποὺ θάρχοταν νὰ τὶς καλλιεργήσει. Ἡ ἐλπίδα αὐτὴ τράβηξε πολλοὺς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ἀκόμη.

Πῆγε καὶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἡ οἰκογένεια τῶν Θεοδοσίων, ἡ ὁποία πῆρε ἀπὸ τὴ Βενετσιάνικη ἀρχὴ γαῖες στὸ χωριὸ Βολίμες. Ἀλλὰ κακὴ σύμπτωση! Ὁ ἄρχοντας Μεγαδούκας, ποὺ εἶχε πολεμήσει γιὰ τὴ Βενετιὰ καὶ εἶχεν ἀποκτήσει γιὰ τὶς στρατιωτικὲς του ὑπηρεσίες προνόμια πολλὰ ἀπὸ τὴ θαλασσοκράτειρα, νοστιμεύτηκε τὰ χτήματα τῶν Θεοδοσίων. Ὁ Προβλεφτὴς δὲν τόλμησε νὰ τὸν δυσαρεστήσῃ κι ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ λύσουν τὴ διαφορὰ οἱ δυὸ ἀντίδικοι ἔκριξε τὸ δίκιο στὸν Μεγαδούκα. Τότες ἓνας ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Θεοδοσίων πῆγε στὴ Βενετιὰ μὲ τὴν πεποίθηση πὼς θὰ βρεῖ τὸ δίκιο του. Ἀλλὰ κόντεψε ἐκεῖ νὰ τὸν σκοτώσουν. Οἱ μπράβοι τοῦ ἀφέντη στὴ Βενετιὰ τὸν ἀπειλοῦσαν σὲ κάθε βῆμα γιὰ νὰ πάψει νὰ ζητεῖ τὸ δίκιο του. Νὰ τι γράφει στὸν ἀδελφὸ του ἀπὸ κεῖ στίς πέντε τοῦ Ὀχτώβρη 1515:

«Δίδω σας πάρετε πὼς ἀβοίσκομαι καλὰ μὰ τρώγω τὸ ψωμί καὶ τὸ νερὸ μὲ τὸ ζῦγι, διὰ τὸ θηρίον τὸ ἀνήμερο σινιὸρ τσελεντίσιμο Εὐγένιο Μεγαδούκα, ὅπου περπατεῖ μὲ τόσην φαντασίαν μὲ ἀνθρώπους δέκα καὶ μὲ δύο τρουμπέταις. Ἐπῆγα καὶ ἔκαμα τὴν ἱσπάντζιαν εἰς τὸν ὑψηλότετον πρέτζιπε πὼς νὰ μὲ φυλάξῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ θηρίον μὲ τὸν ἀβογαδόρο μου καὶ ἐκεῖ τανε καὶ ὁ Μεγαδούκας παρὼ καὶ τοῦ ἐκουμέτεραν ἓνα πενάλε δονάτα δέκα πέντε χιλιάδες, εἴτε πάθω νᾶνε ὑποκείμενος· ἐστετάρισε κάουζα μὲ τέσσερους ἀβογαδόρους νὰ κόψῃ τὴν μπένα, μὰ τὸ ἐκλαμπρότατο καὶ ἐξοχώτατο σενάτο ἱστικάρει· ἔτσι ἐμίλησε ὁ σινιὸρ Μεγαδούκας καὶ εἶπε, «πρέτζιπε, καὶ ἀφεντάδες τζελεντίσιμοι, πάρατ' εἶνε νὰ σκοτωθῶ, ἢ νὰ πνιγῶ σὲ κανένα αὐλάκι, ἢ νὰ πεδίρω ἐγὼ διὰ τὸν βιλάνο»...

... Εἶμαι σ' ἔγνοια νὰ μὴ μὲ φονέψουν οἱ ἀνθρώποι τοῦ Μεγαδούκα.

Ἐγὼ μὰ τὴν κρίσιν ὅπου ὁ Θεὸς θενὰ μὲ κρίνῃ ὑπερμαχῶ διὰ τὴν πατρίδα μας ὅσο ποὺ δύναμαι... Ἐκαμα συνεβασμὸ μὲ δαύτονε, μὰ δὲν ἤξεύρω ἂν σταθῇ· παρακαλεῖτε νὰ τοῦ κόψῃ τὴν ζωὴν του ὁ Θεός, καὶ ἐτότες καλὰ στέκομε...».

Γιὰ τοὺς ἄρχοντες λοιπὸν δὲν ἔσχυν οἱ νόμοι, οὔτε ὑπῆρχε δικαιοσύνη. Ἐνοχοποιοῦντο γιὰ ἐγκλήματα; Ἐμεναν ἀτιμώρητοι. Καὶ γνωστοὶ κακοῦργοι ἀκόμα παίρνανε τὸ χρῆσμα τῆς ἀθωώ-

τητας ἅμα ἄγγιζαν στὴν ξόπορτα ὁποιοῦδήποτε ἀρχοντόσπιτου. Γιατὶ εἶχαν μὲ τὸ μέρος τους τὸν Προβλεφτὴ. Ἀργότερα ὁμως ἄλλαξαν κάπως τὰ πράγματα, γιατί ὑπῆρχαν κατὰ καιροὺς Προβλεφτὲς ποὺ ἔκλειναν πρὸς τὸ μέρος τοῦ λαοῦ.

Καθυστεροῦσαν φόρους, σκότωναν ἀνθρώπους γιὰ τὶς μηδαμινότερες αἰτίες. Καμιὰ καταδίωξη. Οἱ ἄρχοντες ἦταν δημιουργοὶ μιᾶς κοινωνικῆς σαπίλας ποὺ προκαλοῦσε τὴν ἀγανάκτηση. Ἡ Ζάκυνθο γίνηκε ἀπ' αὐτοὺς τὸ καταφύγιο τῶν κακούργων καὶ ληστῶν. Πολλοί, πάμπολλοι ἄεργοι, ποὺ παίρνανε τὸ ἐγκλημα γιὰ βιοποριστικὸ ἐπάγγελμα, γίνονταν δεχτοὶ μὲ ἀγκαλιὰ ἀνοιχτὴ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες, ποὺ τοὺς τροφοδοτοῦσαν καὶ ἐφ' ὅρου ζωῆς τοὺς συγκατάλεγαν στὴ στρατιὰ τῶν μπράβων τους. Ὅσο μεγαλείτερη τόσο καλύτερο. Ἡ ἔχθρητα βαστοῦσε στίς οἰκογένειες κληρονομικά, ἀπὸ τὴ μιὰ γενιὰ στὴν ἄλλη ὅπως καὶ οἱ περιουσίες. Δὲν τελείωνε παρὰ μὲ τὸν ἐξολοθρεμμὸ τῆς μιᾶς ἀπὸ αὐτές.

Οἱ ἀνθρώπινι σκελετοὶ ποὺ βρέθηκαν, ὅστερ' ἀπὸ ἐνάμισι περὶ-που αἰῶνα, μὲ τὸν ἐρχομὸ τῶν Γάλλων, στὰ ὑπόγεια τῶν ἀρχοντόσπιτων ἀποκάλυψαν πολλὰ τέτοια ἐγκλήματα.

Ἐχουν πιά θυλοποιηθεῖ ἀπὸ τὴ μιὰ γενιὰ στὴν ἄλλη μερικὲς χαρακτηριστικὲς ἱστορίες μεταξὺ ἀρχόντων καὶ ποπολάρχων.

Ἐξαφνα ὁ ἄρχοντας τῆς συνοικίας Ἁγίου Ἀναστάσης ἔφερε ὀλόκληρη καταστροφὴ γιὰ τὴν ὥραία του γειτόνισσα. Ἡ Μαρία, ἡ γυναῖκα τοῦ ἀντικρυνοῦ φαρμακοποιοῦ ἦταν πολὺ ὁμορφη. Ὁ ἄρχοντας δὲν κατόρθωσε νὰ τὴν κάμει νὰ παραστρατήσῃ, ὅσα τεχνάσματα κι ἂν μεταχειρίστηκε. Τὸ εἶχε πείσμα. Ἐπρεπε νὰ ἐκδικηθεῖ. Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων ὁ φαρμακοποιὸς βρέθηκε σφαγμένος στὸ φαρμακεῖο του. Ὁ φόνος ἀποδόθηκε στὸ νεαρὸ ὑπάλληλο ποὺ λογόφερε τὴν ἴδια ἡμέρα μὲ τὸν φαρμακοποιό. Ὁ ἄμοιρος νέος σὲ λίγες μέρες τελείωνε τὴ ζωὴ του στὴ φοῦρκα. Ὁ ἄρχοντας τὸ ἴδιο βράδυ ἐξαφάνιζε καὶ τοὺς τρεῖς μπράβους, ποὺ διέπραξαν τὸ ἐγκλημα, μὲ δηλητήριο. Κατόπιν ἔκλεισε στὸ ὑπόγειο κι ἄφησε νὰ πεθάνει ἀπὸ πείνα τὸ μάγερα ποὺ εἶχε βάλει τὸ φαρμάκι στὸ φαί. Ἀλλὰ παρ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἀνθρωποσφαγὴ ἡ Μαρία ἔμεινε τίμια.

Πασιγνωστὴ εἶνε ἀκόμη ἡ ἐκδίκηση τοῦ κόντε Μουτσᾶ στὴ συνοικία Ἁγ. Παῦλος, ποὺ ὁ κ. Ξερόπουλος παραλλάξε κι ἔβγαλε τὴν **Στέλλα Βιολάντη**.

Ὁ κόντε Μουτσᾶς, ποὺ παρατηροῦσε στίς ὥρες τῆς σχολῆς του τί γινότανε στὴ γειτονιά, νόμισε πὼς τὸ ἀπέναντι μπαρμπερόπουλο κοίταζε στὰ παράθυρα τοῦ ἀρχοντικοῦ του. Μὲ σατανικὸ τρόπο κατορθώνει νὰ πάρει τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τὴν κόρη του. Ὁ κόντες προσποιεῖται πὼς δέχεται νὰ γίνῃ ὁ γάμος τῆς μαζύ του.

Διοργανώνει λοιπὸν τὸ ἴδιο βράδυ γιορτὴ στὸ Κρουνέρι μὲ τὸ νέο καὶ δυὸ του μπράβους, καὶ ἐκεῖ ποὺ τραγουδοῦσεν ἀνύποπτος τὸν σκοτώνουν. Ὁ κόντες γυρίζει σπῖτι καὶ μὲ τὰ ὠραιότερα λόγια λέει στὴν κόρη του πὼς τῆς ἔφερε τὸ πολυτιμότερο δῶρο τοῦ κόσμου. Ἐκεῖνη περιμένει χαρούμενη. Τὴ στιγμή ποὺ ἡ ἀνυπομονησία της κορυφώνεται, ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ παρουσιάζεται ἕνας μπράβος μὲ τὸ κεφάλι τοῦ ἀγαπημένου της αἵματοστάλαχτο μέσα σ' ἕνα γυαλένιο κουτί. Δὲν προφθάνει νὰ συνέρθῃ. Ὁ πατέρας της συρτὴ τὴν ὁδηγεῖ στὴν σοφίτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν ἀφίνει νὰ πεθάνει ἐκεῖ μέσα μαζί μὲ κείνη τὴ μακάβρια συντροφιά. Τὰ κορμὰ ὅλων αὐτῶν τῶν θυμάτων ἐξαφανίζονται στὰ ὑπόγεια τῶν ἀρχοντικῶν μεγάρων.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ποὺ δὲν εἶχαν καμιά τρυφερότητα στὴν καρδιά γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ κυβερνοῦσε τὴ ζωὴ τους τὸ μῖσος, εἶχαν ὁλότελα ἀποχτηνωθεῖ. Ζοῦσαν γιὰ τὸ ἔγκλημα καὶ μὲ ἀπόλυτη ἐγωπάθεια σκεφτόνταν μόνο τὴν ὑπεροχὴ τῆς οἰκογενείας τους. Μισοῦσαν, ἀδιάρκοπα μισοῦσαν. Δὲν περιοριζόντανε τὸ μῖσος τους στὸ λαό. Ἐκδικήσεις τρομερὲς ἔκανε τὸ ἕνα ἀρχοντικὸ σπῖτι στὸ ἄλλο. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἀλαμάνου τὸ μαρτυρεῖ. Κάποια ἔχθρα εἶχεν ὁ Ἀλαμᾶνος μὲ ἕνα ἄλλο σπῖτι. Πῶς νὰ ἐκδικηθεῖ; Δὲν ἦταν τόσο βολετὴ ἡ ἐκδίκηση σ' ἀνθρώπους ἰσοδύναμους. Ὁ Ἀλαμᾶνος ὅμως διψοῦσε ἀπὸ ἔχθρα. Εἶχε 12 ἀρσενικά—ὁ ἔχθρός του μία μόνο κόρη. Προσποιεῖται πὼς ξεχνᾷ τὸ παλιὸ μῖσος καὶ στέλνει προξενεῖα γιὰ τὸν πρῶτο του γιό. Γίνεται ὁ γάμος. Τὴν ἐπομένη ἡ Ζάκυνθος ἦταν ἀνάστατη. Ἡ νύφη κάποιον θ' ἀγαποῦσε, μὲ κάποιον πρὶν παντρεφεῖ τᾶχε φτιάξει στὰ χοντρά. Διαπόμπευση καὶ θάνατος λοιπόν. Καὶ ὅμως ἡ ἄμοιρη κοπέλλα ἦταν ἀθώα!

Τέτοια ἦταν ἡ ἀριστοκρατία. Ὅσο γιὰ τὸ λαό, τὴν τσοῦρμα, τοὺς ποπολάρους, ὅπως τοὺς λέγανε τότες;

Χαρούμενοι, ἄνθρωποι ἀμέριμνοι, ποὺ ἡ ζωὴ τους θὰ ἤθελαν νὰ περνᾷ σ' ἕνα ἀδιάκοπο πανηγύρι, μὲ πλούσια φαντασία, ὅπως μᾶς τὸ μαρτυρεῖ ἡ λαογραφία τους μὲ τὰ πραγματικὰ ὅμορφα τραγούδια, ποὺ προδίνουν πόσο μακριὰ βρισκόταν ἡ κακία καὶ πόσο λίγη σκέψη ἄφιναν γιὰ τὴν ἔχθρητα καὶ τὸ μῖσος. Καὶ ὅμως δὲν μπορούσε νὰ ξεδιπλώσει τὴν φαντασία του καὶ ν' ἀναπνεύσει ἐλεύθερον ἀέρα.

*Δὲν μπορεῖ ἀνθρώπου γλώσσα
νὰ εἰπεῖ τί συμφορὲς
ἐγεννοῦσαν τῶν ἀρχόντων
οἱ κλεψιῆς καὶ ἀδικιές.*

*Ἀνθρωπόμορφα θηρία
ποὺ λεγώστε χριστιανοὶ
στὰ κεφάλια σας νὰ πέσει
ὅλη τοῦ Θεοῦ ἡ ὀργή.*

ἔγραφεν ὁ Μαρτελάος, 150 περίπου χρόνια ἀργότερα, ποὺ εἶχε τὴν εὐτυχία ν' ἀτενίσει, ἔστω καὶ λιγοδιάρκειτῃ, τὴν ἐλευθερία ἀπλωμένη ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρο στὸ νησί.

Ἀπὸ τὴν ἀφόρητῃ λοιπὸν κατάστασι τῆς ἀρχοντοκρατίας προῆλθε τὸ «Ρεμπελιὸ τῶν Ποπολάρων». Ἡ ἀφορμὴ δὲν ἦταν καὶ τόσο σπουδαία. Ἀλλὰ στὰ σπλάχνα τοῦ λαοῦ ἔβραζε ἡ ὀργή.

Ὁ Ἄγγελος Σουμάκης, ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ἀρχόντες τοῦ νησιοῦ καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ διακεκριμένους ἐφτανήσιους συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, — σπούδασε φιλοσοφία, φιλολογία καὶ ἱατρικὴ στὴν Παβία κ' ἔγραφεν ἀξιόλογα ἔργα ἐλληνικὰ καὶ ἰταλικὰ—ἄφησε σχετικὸ χρονικὸ ποὺ δίνει λεπτομερεῖς περιγραφὴ τῶν ὅσων συνέβησαν τότες.

*
* *

Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ οἱ πειρατὲς εἶχαν καταντήσει τὸ φόβητρο κάθε παράλιας χώρας. Καὶ αὐτὴ ἡ πανίσχυρη τότες Βενετία συγκέντρωνε τίς δυνάμεις της, γιὰ τὸ πῶς νὰ βρεθεῖ καλύτερα ὁργανωμένη σ' ἀπρόοπτη ἐπίθεσι τοῦ ὕπουλου ἔχτροῦ. Ἀλλὰ δὲν τῆς ἦταν βολετὸ νὰ δυναμώνει μὲ στρατὸ δικό της τίς ἀποικίες της. Καθημερὰ οἱ εἰδήσεις ἐπληθύνονταν. Οἱ πειρατὲς λεηλάτησαν τὸ δεῖνα ἢ τὸ τάδε μέρος. Βρισκόνταν στίς γειτονιὲς ἐκεῖ στὰ Ἐφτάνησα. Ἡ Ζάκυνθος κινδύνευε ἀπὸ τίς ἐπιδρομὰς τους. Ὁ Ἐνετὸς λοιπόν, στρατηγὸς Πόντε, ποὺ βρισκόταν στὸ νησί, μὲ προκήρυξή του ἀνάγγελλε τὴν ἀπειλὴ τοῦ κινδύνου. Ὁ λαὸς ἔπρεπε νὰ στέκει ἐτοιμος γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τοῦ ἔχτροῦ. Μάζεψε λοιπὸν μεσ' ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ τῆς πόλεως φρουρὰς, διαλέοντας συγχρόνως μεσ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχηγούς. Οἱ φρουρὰς αὐτὲς θὰ παραφύλαγαν ὁλονυχτίς στὸ **Σταυρωμένο** (δρόμο παράλιον πρὸς τὸ Κρουνέρι), στὸ **Μόλο** (ποῦχε σήμερὰ ἐπεχταθεῖ τὸ λιμάνι), στὸ ἀπέναντι μέρος τοῦ νησιοῦ στὸν **Ἅγιο Χαγαλάμπη** καὶ γενικὰ στὰ παράλια γιὰ νὰ μποροῦν νὰ βλέπουν στὴ θάλασσα πέρα στὰ ἀνοιχτά. Στὴν ἀνάγκη θάτρεχαν ἀμέσως στὸ **Κάστρο** γιὰ νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Προβλεφτή. Στὴ φρουρὰ ἔπρεπε νὰ συμπεριλαμβάνονται καὶ καβαλάρηδες.

Στὸν κίνδυνον οἱ νησιῶτες μὲ προθυμίαν τρέξαν νὰ υπερασπίσουν τὴν πατρίδα τους. Ἦταν συνηθισμένοι μὲ τέτοιες ἐπιδρομὰς Τούρκων σὲ προηγούμενους χρόνους. Γι' αὐτὸ ἔτρεξαν καὶ τώρα αὐθόρμητα καὶ σὲ πολὺ μεγάλον ἀριθμὸ. Καὶ ὄχι μόνο ποπολάρου ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀρχοντοπούλα ποὺ πάντα τῶχαν καμάρει νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ προσφέρουν ὑπηρεσίες γιὰ νάχουν καὶ προνόμια.

Γενικὰ ὁ Ζακυνθινὸς φοφᾷ γιὰ ἐπίδειξι παληκαριῆς καὶ εὐγενικῆς φιλιτιμίας. Κάθε λοιπὸν πρῶτῃ, τὴν ὥρα ποὺ τελείωνε ἡ ὑπηρεσία τους, **ἡ βάρδια** ὅπως τὴν λέγανε, παρήλαιναν οἱ νυχτερινὲς

φρουρὲς ἀπὸ τὴν πλατεία τοῦ Ἀγ. Μάρκου, τώρα πλατεῖα Σολωμοῦ, ἔριχναν λίγους πυροβολισμοὺς μὲ ὑπερηφάνεια κι ἀποχωροῦσαν. Γι αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν κάπως ρεκλαμαδίστικην ἐπίδειξη οἱ προσερχόμενοι στὶς νυχτερινὲς φρουρὲς ἦταν πολλοί. Τῷ φερναν πάντου τους πὼς ἦταν ἐθελοντὲς γιὰ τὴν ὑπεράσπιση, γιὰ τὸ γλύτωμα τοῦ νησιοῦ τους ἀπὸ τοὺς πειρατὲς. Ἦταν μιὰ ἐκούσια παληκαριά, ποὺ μποροῦσαν, ἂν ἤθελαν, νὰ τὴν ἀπόφευγαν κιόλας.

Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἄλλαξαν καὶ νὰ πῶς. Ἐπειδὴ οἱ εἰδήσεις φτάνανε ὁλοένα πὺ ἀπειλητικὲς ὁ Προβλεφτὴς θέλησε γνωστικὰ νὰ καθορίσει ἐπάνω σὲ πόσο τέτοιο στρατὸ θὰ μπορούσε νὰ βασιστεῖ. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ γίνῃ γι αὐτὸ καταγραφὴ. Φαίνεται ὅμως πὼς καὶ αὐτοὶ οἱ Βενετσιάνοι εἶχαν καταλάβει πὼς ὁ λαὸς τῆς Ζακύνθου ἦταν περήφανος κι ἀτίθαστος καὶ κάθε ἄλλο τοῦ ταίριαζε παρὰ ἀναγκαστικὴ κατὰταξη. Γι αὐτό, ὅσο καὶ ἂν τοὺς ἔσφιγγεν ἡ ἀνάγκη, ἀπόφευγαν νὰ βγάλουν τέτοια διαταγή. Πέρασαν δύο Βενετσιάνοι Κυβερνήτες ὡς ποὺ ν' ἀποφασίσουν.

Ἀλλὰ οἱ πειρατὲς ὁλοένα γινόνταν καὶ ἀπειλητικώτεροι. Ἀναβολὴ δὲ χωροῦσε πιά. Ὁ τότες Προβλεφτὴς Πιέρους Μαλιπιέρους φώναξε λοιπὸν τοὺς τότε **Συνδίκους**, κατὶ παρόμοιος μὲ τοὺς ἐπὶ Τουρκοκρατίας στὴν ἄλλη Ἑλλάδα **Δημογέροντες**—τὸ Μικέλη Φασόη, τὸν ἔξοχο δικηγόρο Θωμᾶ Μοντσενίγο καὶ τὸ Γεώργη Μαρτελάο, νὰ τοὺς ἀνακοινώσῃ τὴν ἀπόφαση ποὺ πῆρε, ἀπόφαση ποὺ εἶχε τὴ βάση της καὶ τὸ λόγο της ἀπὸ τὴν πὺ ἀμεσην ἀνάγκη. Οἱ **Σύνδικοι**, μὲ τὴ σειρά τους κι αὐτοὶ ἀναγνωρίσανε τὴ δυσκολία αὐτῆς τῆς καταγραφῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά εἶδαν καὶ τὴ σκοπιμότητά της. Εἶπαν τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ στὸν Προβλεφτὴ καὶ στὸ τέλος συμφώνησαν ἀπὸ κοινοῦ πὼς θὰ ἀνακοίνωναν στὸ λαὸ τὴν ἀλήθεια. Ἦλπιζαν πὼς ὁ λαὸς θὰ καταλάβαινε τὸ λόγο τῆς ἀπογραφῆς καὶ χωρὶς παρεξήγηση θὰ τὴ δεχόταν. Ἡ πρόσκληση ἦταν γραμμένη μὲ τὸ γάντι. Δικαιολογόνταν μέσα πὼς μόνον ὁ ἄμεσος κίνδυνος ἔφερεν τὴ Βενετσιάνικην Ἀρχὴ στὴν ἀνάγκη νὰ τὸ κάμει. Πὼς ὁ ζακυνθινὸς λαὸς ἦταν ἐλεύθερος νὰ ἐγγραφεῖ ὅποτε ἤθελε καὶ ὅπου ἤθελε, στὴν πόλη ἢ στὴν ἐξοχή. Τὸ μέτρο τῷ λαβαν μονάχα γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ συμφέρο τοῦ ἴδιου τοῦ Ζακυνθινοῦ λαοῦ, ποὺ θὰ ἐξασφάλιζε ἔτσι τὴ φρούρηση καὶ τὴ σωτηρία τῆς οἰκογενείας του.

Δὲν πρόφθασαν ὅμως οἱ ποπολάροι νὰ συνειθίσουν κάπως στὴν εἶδηση, ποὺ τοὺς εἶχεν ἀναστατώσει καὶ τὴν κουβέντιαζαν πολὺ, ποὺ ξαφνικὰ ἓνα πρωτὸ ὁ Προβλεφτὴς, νομίζοντας ἴσως πὼς ἔτσι ἀπρόοπτα θάταν καλύτερα, κατέβηκε στὴν πλατεῖα καὶ ἔστειλε εἰδοποίηση στὸν ἀρχηγὸ τῆς φρουρᾶς τοῦ **Σταυρωμένου**, τὸ Νούντσιο Σιγοῦρο,

καλώντας τὸν μόλις τελείωνε ἡ ὥρα τῆς **Βάρδιας** νὰ προσέλθει μὲ τοὺς ἄντρες του γιὰ τὴν καταγραφὴ.

Φαντασθῆτε τώρα τὴν ἐκπληξη καὶ τὸ θυμὸ του.

Οἱ Ζακυνθινοὶ ποὺ ὑπερηφανεύονταν γιὰ τὴν ἐκούσια προσέλευσή τους νὰ καταγραφοῦν τώρα ὑποχρεωτικά! Τὸ βέβαιο εἶναι πὼς ἀκόμα καὶ τώρα οἱ Ζακυνθινοὶ ἀποφεύγουν τὴν καταγραφὴ, καὶ πάντα στὶς ἀπογραφὲς τοῦ πληθυσμοῦ φέρνουν δυσκολίες. Πολὺ περισσότερο φυσικὰ τότε, ποὺ ἐπρόκειτο γιὰ στρατολογία ἀναγκαστική. Αὐτοὶ θέλανε τρόπον τινὰ νὰ νῆναι **ἱππότες** ὑπερασπιστὲς, ἐθελοντὲς στρατιῶτες σὰν κείνους τῆς παλαιότερης ἐποχῆς τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ποὺ γλύτωσαν τὴ Σικελία καὶ ποὺ σώσανε τὴν Ἑφτάνησο ἀπὸ τὸν Τοῦρκο ἐξολοθρεφτή.

Στρατιῶτες μὲ τὴ σημασία τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας; οὔτε νὰ τ' ἀκούσουν. Ἦταν σκλάβοι λοιπὸν νὰ τοὺς μεταχειριστοῦν ἔτσι, νὰ καταπατοῦν κάθε δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τους;

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴν ὁ λαὸς ἔδειξε τίς κακὲς του διαθέσεις καὶ τὴν τάση του γι ἀνυπακοή. Καταφύγιον εἶχε πάντα ὁ καθένας, γιὰ κάθε παράπονό του, τὸν Προβλεφτὴ. Ἀλλὰ ὅχι ἀπ' εὐθείας. Ποὺς ποπολάρους τολμοῦσε νὰ φτάσῃ στὸ κάστρο, ἀπάνω στὸ παλάτι τοῦ ἀφέντη Πρεβεδοῦρου! Διάλεξαν μιὰ σεβαστικὴν ἀντιπροσωπεῖα ἀπὸ τοὺς γεροντότερους, τοὺς πὺ εὐπυρους καὶ καλοφεράμενους, ποὺ πῆγαινε στοὺς Συνδίκους. Μὰ οὔτε καὶ αὐτοὶ φτάνανε μέχρι τοῦ Πρεβεδοῦρου. Οἱ Σύνδικοι διαβίβαζαν ὅτι θέλανε στὸν ἄρχοντα.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως ὁ λαὸς ἔτρεξε φωνάζοντας καὶ διαμαρτυρούμενος στὸ Κάστρο. Τελείωσε. Ἡ τάξη, ἡ πειθαρχία στοὺς κυβερνήτες εἶχε σαλευθεῖ πιά. Τὸ **Ρεμπελιὸ** τῶν ποπολάρων εἶχεν ἀρχίσει. Ὁ λαὸς φώναζε ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ μέγαρο τοῦ Προβλεφτῆ, ἔβοιζε τοὺς ἄρχοντες, τὴ Βενετιά. Δὲν ἤθελαν νὰ τοὺς κυβερνήσῃ πιά τέτοιο ἔθνος. Καλύτερα κάτου ἀπὸ τοὺς Ἰσπανούς. Καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀκόμα ἂς ἐρχόντανε! Ἀλλ' ὅχι πιά οἱ Βενετσιάνοι...

Καμιά ἐκατοστὴ ἀνθρώποι αὐθόρμητα ξεχώρισαν ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἀνέβηκαν ἀπάνω στὸ παλάτι καὶ τοιγύρισαν στὶς κάμερες ζητώντας νὰ δοῦν τὸν Προβλεφτὴ καὶ νὰ διαμαρτυρηθοῦν. Τὴν ἴδια ὥρα περίμεναν νὰ τὸν ἴδωσιν οἱ Σύνδικοι Μαρτελάος καὶ Φασόης. Προσπαθοῦσαν λοιπὸν νὰ ἡσυχάσουν τὸ λαὸ βεβαιώνοντας πὼς θὰ φρόντιζαν νὰ διαβιβάσουν στὸν ἄρχοντα τὰ παράπονά τους. Τοὺς συμβούλευσαν νὰ σκορπίσουν καὶ νὰ φύγουν μὴν τύχει καὶ ἡ στάση τους αὐτὴ ἔχει συνέπειες εἰς βάρος τους. Ἀλλὰ ὁ λαὸς ἐξαγριωνόταν περισσότερο. Εἶχαν τὴν προκατάληψη πὼς οἱ Σύνδικοι ἦταν συνεννοημένοι μὲ τὸν Προβλεφτὴ, καὶ πὼς ὅσα τοὺς ἔταζαν ἦταν μόνο ψευτιὲς γιὰ νὰ τοὺς κάμουν νὰ ἡσυχάσουν. Καὶ μήπως εἶχαν ἄδικο; Πάντα ἀδικία καὶ δολιότητα εἶχαν βρεῖ ἀπὸ τοὺς ἄρ-

χοντες. Γιατί τώρα νὰ κάμουν ἐξαίρεση; Πάντα ἐναντίον τους. Οἱ ποπολάροι τοὺς θεωροῦσαν κι αὐτοὺς σὰν ξένους, σὰν Βενετσιάνους, ποὺ κοιτοῦσαν μόνο τὰ συμφέροντά τους κι ὄχι τοῦ λαοῦ. Ἄλλαζαν θρησκεία, ἄλλαζαν γλῶσσα. Ἀρχοντας νὰ μένει χριστιανὸς (ὁρθόδοξος δηλαδὴ) ἦταν παρατυπία, ἀσυνείθιστο πράγμα. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴ γλῶσσα. Τὴν ἰταλικὴ τὴν εἶχαν γιὰ κρῖκο ποὺ ἔδενε τοὺς ξένους μὲ τοὺς λίγους *λιμπροντορίστες* καὶ τοὺς χώριζεν ἀπὸ τὸ λαό. Ὁ λαὸς ἦταν στὴν ἄκρη. Τὶ ἔλεγαν μεταξύ τους δὲν τὸ καταλάβαινε.

Πότε συμμερίστηκαν τὶς γιορτές τους; Τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα τὸ ἐλληνικὸ πότε τὸ γιόρτασαν; Ἀναμεταξύ τους λειτουργιόνταν στίς καθολικὲς ἐκκλησιᾶς καὶ ἀναμεταξύ τους εἶχαν γιορτὴ μέρες, ποὺ ὁ λαὸς δὲ θεωροῦσε γιορτάσιμες κ' ἐργαζόταν, ἂν δὲν τὸ ἀπαγόρευε ἡ ἐξουσία.

Ἔτσι λοιπὸν ὁ λαὸς μεθυσμένος ὅπως ἦταν ἀπ' τὴν ὀχλαγωγὴ καὶ πιστεύοντας πὼς δὲν εἶχε νὰ στηριχθεῖ πονθενὰ ἄλλου, ἔξὸν ἀπὸ τίς δικές του δυνάμεις, λύκωνε χειρότερα. Χωρὶς νὰ συλλογιοῦνται ποῦ βρισκόταν ἄρχισαν νὰ φωνάζουν καὶ νὰ φιλονικοῦν σὰ νάταν στὸ δρόμο ἢ στὸ σπίτι τους. Κατέβηκαν μετὰ στὴν πόλη. Ἐκεῖ αὖξησαν σὲ ὄγκο. Ἡ Ζάκυνθο ἦταν ἔρμαιο πὰ τῶν ποπολάρων. Ὁχλαγωγία ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρο, ποὺ δὲν ἄφηνε ἀφέντη νὰ ξεμυτίσει. Αὐτοὶ ἦταν λίγοι. Τριακόσιοι τὸ πολὺ. Ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά ἦταν ὁ λαός. Πόσοι; Ἀμέτρητοι! Γυρίζανε στοὺς δρόμους καὶ γλεντοῦσαν προσβάλλοντας μὲ χίλιους τρόπους τοὺς ἄρχοντες. Ἀλήθεια πὼς νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ αἰφνίδια αὕτὴ μεταβολή;

Ὁ τότες ἀπεσταλμένος τῆς Βενετιᾶς Ἀντώνιος Τζιβράν ἦταν κυριολεκτικὰ θαμπωμένος ἀπὸ αὕτὴ τὴ στάση, θαύμαζε τὸ θάρρος τους μὰ καὶ τὸ φοβόταν. Ὡρισμένως δὲν εἶχε ξαναδεῖ τέτοια ἀνυπακοή. Ἡ βενετσιάνικη ἀρχὴ βρισκόταν σὲ ἀδύναμία νὰ τὴ δαμάσει. Μιὰ ποὺ ἡ τάξις εἶχε σαλευθεῖ, ἡ ἐπαναφορὰ τῆς ἦταν δύσκολη. Δὲν κυβερνοῦσε τώρα παρὰ ὁ λαός. Κ' ἐξακολουθοῦσε νὰ κυβερνᾷ...

Ὁ Πρεβεδοῦρος, ποὺ βέβαια ἡ στάση αὕτὴ δὲν τὸν σύσταινε καθόλου στὴν Κυβέρνησή του, γιατί ἔδειχνε πὼς δὲν εἶχε κανένα κῦρος καὶ δὲν τὸν σεβόντανε, ἀποφάσισε νὰ γράψει κάτου στὴ Βενετιὰ νὰ τιμωρηθοῦν οἱ ταραξίες.

Ὁ λαὸς τῷμαθε. Ἀναμμένος ἀπὸ τὴν ἀπρόσμενην ἐπιτυχία, εἶχε πάρει τὸ θάρρος τοῦ νικητῆ καὶ τὴν πεποίθησιν πὼς τίποτα πὰ δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸν ἀντισκόψει στὸ δρόμο ποὺ εἶχε πάρει. Γι' αὐτὸ θέλησε μὲ δωροδοκία νὰ τραβίξει στὸ μέρος του τὸν Πρεβεδοῦρο ὥστε νὰ μὴν ἐνεργήσῃ ἐναντίον του. Καὶ τὸ κατώρθωσε.

Κάμανε ἔρανο μεταξύ τους γενναῖο, ποὺ εἶχεν εἰσπραξὴ λαμπρά. Ἔτσι μπόρεσαν νὰ προτείνουν ποσὰ μεγάλα ὄχι μόνο στὸν

Πρεβεδοῦρο ἀλλὰ καὶ στὴ γυναῖκα του καὶ στοὺς ἐμπιστοὺς τῆς ὑπηρεσίας του ἀκόμα. Ἡ προσφορὰ πῆγαινε κατὰ σειρά. Χίλια ρεάλια τοῦ Προβλεφτῆ, πεντακόσια τῆς γυναίκας του καὶ ἑκατὸ στὸ Γερόλυμο, τὸν ἐμπιστο ὑπηρετὴ τους. Μπορεῖνὰ δίστασε ὁ Προβλεφτῆς στὴν ἀρχή, μὰ εἶχε τὴ γυναῖκα του ποὺ δὲν τὸν ἄφηνε. Ἔτσι ξαφνικὰ οἱ ἄρχοντες εἶδαν τὴ μεταστροφή τοῦ Προβλεφτῆ στοὺς ποπολάρους, πράγμα ποὺ ἔβαζε σὲ κίνδυνο καὶ αὕτὴ τὴ ζωὴ τους. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ὁ λαὸς ἦταν ἐξαγριωμένος ἐναντίον τους, ἀπὸ τὴν ἄλλῃ ὁ Προβλεφτῆς τοὺς ἔριχνε τὸ ἄδικο, λέγοντας πὼς αὐτοὶ σπρώξανε τὴν κατάστασιν ὡς ἐκεῖ. Τώρα ποὺ εἶχαν τὴν ἐξουσία μὲ τὸ μέρος του οἱ ποπολάροι θὰ ξεθαρρεύονταν καὶ ποιοὺς ξέρει τί μπορούσαν νὰ κάμουν. Καὶ πράγματι γινόνταν ὅλο καὶ ἀπειλητικώτεροι. Οἱ ἄρχοντες, ποὺ τᾶχαν χαμένα, ὅσο τοὺς ἔσφιγγεν ἡ κατάστασις—ἀφόρητη καὶ ἀπίστευτη ἔπειτα ἀπὸ τὴν παντοδυναμία ποῦταν συνειδησμένοι—τόσο πᾶσκιζαν νὰ βροῦν τὴν ἀφορμὴ τῆς ἀλλαγμένης αὐτῆς στάσεως τοῦ Πρεβεδοῦρου. Ὅσο καὶ νὰ κρατιέται μυστικότητα *οὐδὲν κρυπτὸν ὑπὸ τὸν ἥλιο*.

Δὲν ἄργησαν λοιπὸν νὰ μάθουν πὼς ὁ Πρεβεδοῦρος πληρώθηκε. Τότες τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Οἱ ἄρχοντες μπορούσαν νὰ ἐνεργήσουν διαφορετικὰ ἀφοῦ ὁ Προβλεφτῆς εἶχε στὴν πλάτη του τέτοια κατηγορία. Μποροῦσαν νὰ διαμαρτυρηθοῦν ἀπ' εὐθείας στὴ Βενετιὰ κάνοντας γνωστὰ ὅλα. Ἀλλὰ πὺς κοντινὸ καὶ ἀποτελεσματικώτερο ἦταν γιὰ τὴ στιγμὴ μιὰ συνεννόησις γιὰ συμφιλίωσιν μὲ τὸν ἴδιο τὸν Πρεβεδοῦρο. Τοῦ μῆνυσαν λοιπὸν πὼς τᾶξεραν ὅλα, ἀλλὰ πὼς θὰ τὸν συγχωροῦσαν εὐχαρίστως ἂν ἔδινε τὰ λεφτὰ πίσω στοὺς ποπολάρους καὶ γύριζε πάλι μαζί τους. Αὐτὸς δὲ δέχτηκε κ' ἔτσι προστρέξανε στὸν Τζιβράν. Τοῦ εἶπαν ὅλα τὰ καθέκαστα καὶ τὸν παρακάλεσαν νὰ χρησιμέψῃ ὡς μάρτυράς τους κάτω στὴ Βενετιὰ, ἂν καλούμενος ἐκεῖ ὁ Προβλεφτῆς ἤθελε τοὺς συκοφαντήσει. Καὶ ὁ μὲν Προβλεφτῆς εἶχε ἄσκημο τέλος στὴ φυλακὴ ὅπου τὸν βάλανε γι' αὕτην ἀκριβῶς τὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλὰ οἱ ποπολάροι γίνηκαν χειρότεροι ὕστερα ἀπὸ τὸ φέρεσιμον τῶν ἀρχόντων πρὸς τὸν προστατευόμενό τους καὶ μάλιστα ὅταν ἀναμίχτηκε ὁ πολυμίσητός τους Τζιβράν.

Ὁ λαὸς ἀνενόχλητος πὰ ἄρχισε νὰ ὀργανώνεται συστηματικὰ. Καὶ γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέσιν ὅποιαδήποτε στιγμὴ νὰ ὑπερασπίζει τὸ δικαίωμα του, ἀποφάσισε νὰ ἐκλέξῃ μιὰ μόνιμη ἐπιτροπὴ ποὺ θὰ τὸν ἀντιπροσώπευε στὰ συμφέροντά του. Οἱ πρῶτοι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἦταν ὁ Γιώργης Χριστόδουλος, Χιόνης Κορφιάτης, Τζᾶνες Ροῦσσο, Μάρκος Πιανίν, ἄνθρωποι βγαλμένοι μεσ' ἀπὸ τὸ λαό, μπακάληδες, πραγματευτὰδες καὶ τὰ τέτοια. Οἱ ποπολάροι διόρισαν καὶ δικηγόρο συνήγορό τους, τὸν Πιέρο Ντελάκουϊλα, ἄνθρωπο ἀπὸ τίς κατώτατες λαϊκὲς τάξεις ἀλλὰ ποὺ εἶχε πολὺ ζήσει. Πολλὰ κουτσομπόλευσαν εἰς

βάρος του καὶ γιὰ πράγματα πού βέβαια αὐτὸς δὲν ἦταν ὁ φταίχτης. Ἀπλούστατα ἦταν νόθο παιδί ἐνὸς ὑπηρέτη στὴ Βενετιά. Ἀλλὰ ἦταν ἔξυπνος καὶ ἔκανε διάφορες δουλειές τοῦ ποδιοῦ πού τοῦ ἀπόφερναν κέρδη μεγάλα. Σκληρομαθημένος ἀπὸ μικρὸς—τὸν ἔδιωξε ὁ πατέρας του γιὰ τὴν ἀνυπακοή του—εἶχε συνηθίσει στὴν ἐργασία καὶ δραστηριότητα. Τέτοιος ἦταν ἀπὸ τὴν καλή του ὄψη. Εἶχεν ὅμως καὶ τὴν κακή του· ἦταν παίχτης καὶ καταχραστής. Εἶχε φυλακιστεῖ μάλιστα γι αὐτὸ καὶ βγῆκε μόνο μὲ ἔρανο διαφόρων Ἰταλῶν φίλων του. Γι αὐτὸ τὸ λόγο ἀπὸ τὴν Βενετιά πῆγε στὴ Ζάκυνθο, ὅπου καταστάλαξε καὶ παντρέφτηκε μιὰ ζακυνθινιά, τὴ χήρα Μπουλντοῦ. Ἐκεῖ καταπιάστηκε μόνιμα στὰ νομικά. Ἦταν ὁ ἀνθρώπος τῆς φασαρίας, ὁ δημαγωγός, ὁ τύπος δηλ. πού χρειάζονταν ἀκριβῶς οἱ ποπολάροι.

Οἱ ποπολάροι εἶχαν ἐπίσης τοὺς ἀρχηγούς των, πού διεύθυναν κάθε τους κίνηση. Πειθαρχοῦσαν σ'αὐτοὺς μὲ ὑπακοή ἐξαιρετική. Φυσικά πού ἦταν καὶ αὐτοὶ ποπολάροι, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν κατώτερη τάξη, χωρικοί, παπουτσίδες κ.τ.λ. ἀλλὰ ἔδειχναν πρωτοβουλία καὶ σθένος. Ὁ κύριος ἀρχηγὸς ἦταν ὁ Χρῖστος Τζίμας πού εἶχε τὸ παρτσουῦκλι Κουτσομύτης, γιὰτὶ κάποτε πρὶν συμβοῦν αὐτὰ τὰ γεγονότα, εἶχε μιλήσει ἀνευλαβῶς γιὰ τοὺς ἀρχοντες καὶ ἡ βενετσιάνικη ἐξουσία τὸν τιμώρησε μὲ τὴν ποινὴ τῆς ἀποκοπῆς τῆς μύτης του. Ἐνοεῖται πὼς τότε μὲ τὸ **ρεμπελιό** οἱ ἀρχοντες δὲν μπορούσαν νὰ βροῦν πιὸ πειστωμένο ἐκδικητή.

Ἦταν κι ἄλλοι ἀκόμη ποπολάροι πού ξεχώριζαν γιὰ τὴ δράση τους, οἱ Γιάννης Βοτάνης, τὰ δυὸ ἀδελφία Δρόσοι, Ἀνδρέας καὶ Πέτρος κ. ἄ. Μὲ ὀργάνωση ἄρτια λοιπὸν οἱ ποπολάροι, ἐφοδιασμένοι καὶ μὲ ὅπλα ἀκόμη, κυβερνοῦσαν τὸ νησί μὲ τόλμη. Τόσο εἶχαν πεποίθησι στὶς δυνάμεις τους. Ἐννοεῖται πὼς ἡ Ζάκυνθος ἦταν σὲ χάλια. Ἡ ὀχλαγωγία δὲν φέρνει βέβαια καλὰ ἀποτελέσματα ποτέ. Καὶ μάλιστα ὅπως ἦταν τότες ἄξεστο τὸ λαϊκὸ στοιχεῖο. Τὸ πιὸ πολὺ ὑπόφερναν ἀπὸ τὴν ὑπερτίμηση τῶν εἰδῶν. Καθὼς δὲν ἄκουγαν σὲ τίποτα, φυσικὸν ἦταν νὰ καταργηθοῦν οἱ διατιμῆσεις. Ἐφτασαν ὅλα σὲ ὕψη δυσθεώρητα. Ὁ καθένας πλουτοῦσε τὸ κάθε τί ὅσο τοῦ κάπνιζε. Καὶ ὁ λαός, ἡ φτωχολογία, πού δὲν εἶχε διαθέσιμα περισσὰ καὶ μὲ στενοχωρία ζοῦσε, ὑπόφερνε πολὺ. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν μιλοῦσε χάριν τῆς ιδέας.

Οἱ ἀρχοντες περιέμεναν σὰν ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ τὸν νέο Προβλεφτὴ τὸ Γερόλυμο Μπέμπο. Ἀλλ' αὐτὸς ἦταν ἀνθρώπος μὲ φιλελεύθερες ἀρχές, ἀγαποῦσε μὲ εὐλικρίνεια τὸ λαὸ καὶ τὸν δεχόταν μὲ ἀνυπόκριτην οἰκειότητα. Πρᾶγμα σπάνιο γιὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη! Οἱ ἀρχοντες βλέπανε μὲ κακὸ μάτι τὰ πλούσια γεύματα πού ὁ Μπέμπο ἔδινε στὶς αἰθουσες τοῦ σπιτιοῦ του στοὺς ποπολάρους. Γλέντι λαϊκὸ, τραγούδια, πανηγῦρι, χαρὲς σὰν σὲ λαϊκὸ κέντρο.

Ἔτσι εἶχε μεταβληθεῖ τὸ μέγαρο τοῦ Προβλεφτῆ. Τοὺς ἀρχοντας τοὺς εἶχε σὲ ἀπόσταση. Περιορίστηκε στὴν τυπικὴ γνωριμία πού ἔκανε μαζί τους, λόγῳ τῆς θέσεώς του. Καὶ μὲ τοὺς ποπολάρους τρωγόπινε.

Χαρακτηριστικὸ τοῦ Προβλεφτῆ εἶναι ἡ θερμὴ ὑπεράσπιση καὶ προστασία πού ἔδωσε στὴν χωριατοπούλα Ματαράγκα, πού πῆγε καὶ ξέθαψε τὸ πτώμα τοῦ καλοῦ της τῇ νύχτα ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ, τὸ κάρφωσε καὶ τὸ ξανάθαψε γιὰ νὰ ἡσυχάσει ἀπὸ τὸ φάντασμά του πού τὸβλεπε μπροστὰ της παντοτεινά. Περιώθηκε τὸ ἀνέκδοτο μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀπὸ τὸν περιηγητὴ Εὐβέριο Σκροφάνι⁽¹⁾.

Τὸ βιβλίο ἔχει τὸν ἐπιστολικὸ τύπο πού συνείθιζαν τότες νὰ γράφουν μυθιστορήματα, ἐντυπώσεις κ.τ.λ. — καὶ τί δὲν γράφηκε ὑπὸ τὴν μορφήν ἐπιστολῶν! — Ὁ συγγραφέας ἀπευθύνεται συνήθως γράφοντας, σὲ κάποια γνωστή του. Στὴν ἐπιστολή του γιὰ τὸ ἐπεισόδιο τῆς Ἑλένης Ματαράγκα ἔχει τόση ζωντάνεια περιγραφῆς ὥστε ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τοῦ ἀφήσουμε λίγη θέση ἐδῶ:

«Νομίζετε ἴσως πὼς οἱ προληπτικὲς γυναῖκες εἶναι καὶ εὐαίσθητες; Κάθε ἄλλο. Ἄς μὴ θαυμάζουμε μόνο τὴν Σαπφὼ πού πνίγηκε, οὔτε τὴν Κλέλια πού πέρασε κολυμπώντας ὅλον τὸν Τίβερι. Ὑπάρχουν γυναῖκες σύγχρονες μὲ παρόμοια τόλμη. Μάθετε λοιπὸν τί ἔκαμε στὴ Ζάκυνθο ἓνα κορίτσι, πού ἂν ζοῦσε στὴν ἐποχὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, θὰ γινόταν ἡρώιδα. Ἡ Ἑλένη Ματαράγκα, κορίτσι εἴκοσι χρονῶν, ἀγαποῦσε ἓνα νέο, πού οἱ γονεῖς της δὲν ἤθελαν νὰ τῆς δώσουν. Τὴν πάντρεψαν μὲ κάποιον ἄλλον γιὰ συμφεροντολογικοὺς λόγους. Ὁ νέος πέθανε. Τὸ ἴδιο βράδυ ὕστερ' ἀπὸ τὴν κηδεῖα ἡ Ἑλένη εἶδε τὸ φάντασμα τοῦ καλοῦ της στὰ πόδια τοῦ κρεβατιοῦ της. Αὐτὸ ξακολούθησε νὰ γίνεται κάθε νύχτα. Στὴν ἀρχὴ ἡ Ἑλένη νόμιζε πὼς θὰ ἤθελε κάποιο μνημόσυνο. Ἐκαμε λοιπὸν δύο λειτουργίες, μοίρασε στοὺς φτωχοὺς ψωμιὰ καὶ χρήματα, καὶ πῆγε στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας ἓνα πρόβατο. Ἀλλὰ τὸ φάντασμα πάλι κάθε νύχτα παρουσιαζόταν. Μάλιστα ἔμενε περισσότερη ὥρα. Ἐνῶ πρὶν φαινόταν πρὸς τὰ μεσάνυχτα, τώρα μόλις ἤθελε πλαγιάσει ἦταν ἀπέναντί της. Ἀπελπισμένη ἀποφασίζει νὰ μεταχειριστεῖ μιὰ πρόληψη:

Ὁ ἄντρας της πῆγε στὸ γειτονικὸ χωριὸ γιὰ δουλειά του. Ἡ Ἑλένη τότες σηκώθηκε τῇ νύχτα, πῆρε μαζί της ἓνα σφυρὶ καὶ καρφιά καὶ τράβηξε ξυπόλυτη στὸ κοιμητήριον. Ἐκεῖ ξέθαψε τὸ λείψανον τοῦ ἀγαπημένου της. Μ' ὅλη τὴν ἀποφορὰ πούβγαζε τὸ πτώμα τὸ

(1) Xaverio Scrofani «Voyage en Grèce» 1794—95. (Paris et Strasbourg Treuttel et Würtz 1801).

ἀγκάλιασε πολλές φορές, ἔκλαψε, κ' ἔπειτα κάρφωσε μὲ τέσσαρα μεγάλα καρφιά τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του. Ἐπειτα γύρισε σπίτι της καὶ πέρασε πιά ἡσυχὴ τὴ νύχτα. Ποιὸ κρᾶμα θάρρους, πρόληψης καὶ ἀγάπης σ' αὐτὴ τῆς τὴν πράξη! Φανταστεῖτε τὸ κορίτσι αὐτό, νύχτα ὥρα, τρομαγμένο ἀπὸ τὸ φάντασμα. Φανταστεῖτε νὰ φεύγει ἀπὸ τὸ σπίτι της, νὰ ψάχνει στὸ νεκροτομεῖο γιὰ νὰ βρεῖ τὸ μνήμα τοῦ καλοῦ της, νὰ τὸ γνωρίζει ἐπὶ τέλους, νὰ ξεθάφτει τὸ πτώμα, νὰ αἰσθάνεται τέτοια ἀβάσταχτη ἀπογορρά, καὶ ὅμως νὰ τ' ἀγκαλιάζει! Ἐπειτα νὰ τὸ κακοποιεῖ. Τὶ κινήσεις! Τὶ κρῦος ἰδρώτας! Πόσο θὰ ἦταν ταραγμένη ἡ ψυχὴ της, πόσο θὰ τὴν πάγωνε ὁ φόβος μήπως ἀνακαλυφτεῖ! Καὶ ὅμως ἡ γυναῖκα αὐτή, ποὺ θὰ πηγαινεν ὡς τύπος στὰ θέατρα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, καταδικάστηκε σὲ θάνατο. Ἡ Ἑλένη εἶπε τὸ μυστικὸ της σὲ μιὰ τῆς φίλη καὶ κείνη στοὺς συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ, οἱ ὁποῖοι ζήτησαν τὴν τιμωρίαν της γιὰ τὴν ἀσεβείαν της σ' ἓνα πεθαμένο. Ὁ Προβλεφτὴς Μπέμπο ἔγινε στὴ νέα προστάτης καὶ συνήγορος. Βέβαια ἦταν ἄξιος κυβερνήτης ἀφοῦ γνώριζε νὰ ἐχτιμᾷ τὴν εὐαισθησίαν» (¹).

Ἀπὸ τὸ παράξενο αὐτὸ ἐπεισόδιο ἔγραψεν ὁ κ. Ξενοπούλος τὸ «**Φάντασμα**», μυθιστόρημα ποὺ δημοσιεύτηκε στὴ «Νέα Ἑστία» πρόπερσι. Χαρακτηριστικὸ ἀκόμη τοῦ θάρρους ποὺ εἶχαν οἱ ποπολάροι μὲ τὸν Προβλεφτὴ Μπέμπο εἶναι καὶ ἡ συμπεριφορὰ ποὺ ἔδειξαν ὅταν τελείωσε ἡ περίοδος τῆς κυβερνητικῆς του θητείας στὸ νησί καὶ ἐπρόκειτο νὰ φύγει. Συνήθεια ἦταν νὰ ξεπροβοδοῦν τὸν Προβλεφτὴ οἱ ἄρχοντες ἀπὸ τὸ Κάστρο μέχρι τὸ πλοῖο. Οἱ ποπολάροι ποὺ εἶχαν τόσην οἰκειότητα μαζί του ποτὲ δὲν συλλογίστικαν πὼς θὰ πηγαινεν οἱ ἄρχοντες νὰ τὸν συνοδέψουν ὅπως τοὺς ἄλλους Προβλεφτές. Οἱ ἄρχοντες ὅμως πῆγαν γιατί ὁ ἴδιος ὁ Μπέμπο τοὺς τὸ ζήτησεν. Ἦθελε φεύγοντας ν' ἀποχαιρετήσῃ φιλικὰ ὅλους, δίχως ν' ἀφήσῃ κακία γιὰ κανένα. Καὶ τότε οἱ ποπολάροι πεισμάτωσαν καὶ φέρθηκαν πολὺ ἄπρεπα στὸν Προβλεφτὴ. Τοῦ ἐτοίμαζαν μιὰ πομπώδη ἀποχαιρετιστήριον παρέλαση, ὅμοια σὲ πλοῦτο μὲ κείνη ποὺ θὰ τοῦκιναν οἱ ἄρχοντες. Μιὰ διαδρομὴ ποὺ θ' ἄφηνε ἐποχὴν εἰς τὸ Νησί. Καὶ τὴν τελευταία ὥρα τοὺς χαλοῦσεν ὅλο τὸ κέφι ὁ ἴδιος, δίνοντας φιλικὰ τὸ χέρι στοὺς ἐχθροὺς τους. Τοῦ φέρθηκαν μικρόπρεπα. Καθὼς κατέβαιναν ὁ Μπέμπο ἀπὸ τὸ Κάστρο πάνω στὴν λεντίκα, ποὺ τὴν κρατοῦσαν τέσσαρες, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες, πολλοὶ ποπολάροι παραφύλαγαν σ' ἓνα χασάπηκο κοντὰ στοὺς Ἀγ. Πάντες καὶ τὴν γιουχαῖσαν. Στὴν παραλία πάλι, πρὶν ἀνεβεῖ στὸ πλοῖο, τὸν περίμεναν γιὰ ν' ἀνοίξῃ τις ἀποσκευές του, νὰ δοῦν μήπως εἶχε λαθραῖα. Ὁ Προβλεφτὴς

(¹) Βλέπε γιὰ περισσότερα τὸ περιοδικό μου «**Ἑὺα Νικητρία**», στὴ μελέτη μου : «Ἡ Ἑπτανησία». Ζάκυνθος χρονιά Α'. φύλλο 67.

ἔδειξεν ἀνεχτικότητα καὶ ψυχραιμία. Τοὺς ἄνοιξεν ὅλα του τὰ μπαούλα καὶ πλήρωσε τὸν ἀπαιτούμενον φόρο ποὺ δὲν εἶχε δώσει πρὶν. Οἱ ποπολάροι τότε εἶχαν τὸ τελωνεῖο στὰ χέρια τους. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Προβλεφτὴς τοὺς προστάτευε δὲ θέλησαν στὴν ἀρχὴ νὰ πάρουν λεπτὰ. Ἀλλ' ὅταν ἔμαθαν τὴ συμφιλίωσίν του μὲ τοὺς ἄρχοντες, φώναζαν ἑξαγριωμένοι πὼς δὲ θὰ τὸν ἄφηναν νὰ φύγῃ ἂν δὲν πλήρωνε.

Τὰ πράγματα, σὰν ἔφυγεν ὁ Μπέμπο, δὲν καλυτέρευαν καθόλου γιὰ τοὺς ἄρχοντες. Οἱ ποπολάροι, ὁλοένα μαχητικώτεροι, προσπαθοῦσαν νὰ ριζώσουν τίς ἐλευθερίες ποὺ εἶχαν ἀποκτήσῃ τὸν τελευταῖο καιρὸ, ὥστε νὰ πάρουν πιά τὴν ἀπόφαση οἱ ἄρχοντες πὼς ἡ ἐκκρουθμὴ ἐκείνη κατάστασις θὰ ἔμενε γιὰ πάντα.

Ἀλλ' αὐτοὶ δὲν εἶχαν καθόλου στὸ νοῦ τους τέτοιο πρᾶγμα. Ἀφοῦ ἔχασαν κάθε ἐλπίδα πὼς θὰ μπορούσε νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ τάξις καὶ νὰ μποῦν στὴ θέσιν τους οἱ ποπολάροι, ἀποφάσισαν νὰ καταφύγουν ἴσια στὴ Βενετιά. Ἐστειλαν λοιπὸν πάλι ἀντιπρόσωπο τοὺς τὸν Τζιβρὰν μὲ τὸ δικαίωμα νὰ διαπραγματευθεῖ τὰ συμφέροντά τους «ἐν λευκῷ». Μαζὶ μὲ τὸν Τζιβρὰν οἱ ἄρχοντες ἔστειλαν καὶ τὸν Σύνδικον Μικέλη Φασόη. Μὰ καὶ οἱ ποπολάροι δὲν ἔμειναν πίσω. Διᾶλεξαν καὶ αὐτοὶ ἓναν ἀντιπρόσωπο, τὸν Ἀναστάσιο Λόξο, ναυτικό, καὶ τὸν ἔστειλαν στὴ Βενετιά. Ἀλλὰ δὲν βοήθη ἐκεῖ καθόλου καλὴν ὑποδοχή. Οἱ βενετσιάνοι τοῦ φέρθηκαν σὰν σὲ κατώτερό τους. Δὲν παραδέχονταν πὼς ἓνας ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ λέγεται ἀντιπρόσωπος. Τὸ πολὺ νὰ ἔφερνε τὸν τίτλον τοῦ **Κουμέσου**. Τὸν συμβούλεψαν λοιπὸν νὰ συστήσῃ στοὺς ποπολάρχους ὑποταγὴ καὶ ὑπακοή στίς διαταγὰς τοῦ Τζιβρὰν. Ἄν ἄκουγαν, ἡ Βενετσιάνικη ἐξουσία θὰ τοὺς συγχωροῦσε, ἂν ὅμως ἔκαναν πάλι φασαρίες, θὰ τιμωρόνταν αὐστηρότατα.

Καὶ ἡ Βενετιά ἐπίσης, ἄφησε τὴ λύση τοῦ ζητήματος στὸν Τζιβρὰν, ποὺ ἐπιστρέφοντας στὴ Ζάκυνθο ἐδήλωσε πὼς θὰ συγχωροῦσε τοὺς ποπολάρχους, ἂν πηγαινεν χωριστὰ ὁ καθένας καὶ σὲ ὁρισμένους ὥρες καὶ ἡμέρες, νὰ τοῦ ζητήσουν συγγνώμην.

Οἱ ποπολάροι ἀφοῦ εἶδαν πὼς δὲν κατόρθωναν τίποτα μὲ τὸ ἑξάστερο, ἔβαλαν σὲ ἐνέργεια τὸ δόλο. Προσποιήθηκαν λοιπὸν στίς ἀρχὲς πὼς δέχονταν καὶ ὑποχωροῦν. Ἡ συγκέντρωση τῶν ποπολάρχων εἶχεν ὀριστεῖ νὰ γίνῃ στὸν **Ἀμμο**. Πράγματι τὴν ὁρισμένην ἡμέραν μαζεύτηκε πλῆθος πολὺ στὸ πλάτωμα τῆς **Φανερωμένης** καί, ὑποτακτικά, ἐμύνησαν στὸν Τζιβρὰν τί διατάζει. Ἀλλὰ αὐτὸς εἶχε πάρει τὰ μέτρα του. Γύρω του εἶχεν ἀρκετοὺς σωματοφύλακες καὶ στὴν παραλία παραφύλαγεν ἓνα πλοῖο. Φοβόταν καὶ δὲν εἶχε ἄδικον καθὼς θὰ δοῦμε. Σ' ἀπάντησιν αὐτὸς τοὺς ἔστειλε φορεσιὰς καὶ ὅπλα γιὰ νὰ παρελάσουν μπροστά του. Ἀλλο δὲν ἤθελαν καὶ αὐτοί.

Μόλις πήραν στὰ χέρια τους τὰ ὅπλα τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Ἀμέσως μὴνυσαν στὸν ἄρχοντα πὼς δὲν ἐννοοῦσαν μὲ κανένα τρόπο νὰ καταγραφοῦν. Ὁ Τζιβράν, ἑξαλλος τότες γιὰ τὴ γελασιά, ἄρπαξε καὶ κρατήσε ὡς ὁμήρους τοὺς τρεῖς ἀπεσταλμένους τῶν ποπολάρων, δηλαδή τοὺς κουμέσσους Μάρκο Γισκή, Χρίστο Λία, καὶ Τζώρτζη Ροῦσσο. Ἦταν καὶ τέταρτος, ὁ Ζοναράς, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ τοὺς ξεφύγει μὲ κάποιο ψέμμα. Ὁ Τζιβράν μπήκε μετὰ στὸ πλοῖο ποὺ παραφύλαγε καὶ τράβηξε στὸ **Κρυονέρι** γιὰ νὰ τοὺς φουρκίσει καὶ νὰ ἐκθέσει κατόπιν τὰ πτώματά τους στὸ λαὸ γιὰ παραδειγματισμό. Εἶχαν ἔτοιμα κιόλας τὰ σκοινιά τῆς φούρκας καὶ παραγγείλαν στὸν Πρωταπαπᾶ νὰ ῥθεῖ νὰ τοὺς κοινωνήσῃ.

Ἡ εἶδηση τῆς συλλήψεως ἀπὸ τὸν Τζιβράν τῶν ἀπεσταλμένων τῶν ποπολάρων μαθητεύτηκε καθὼς καὶ ἡ τύχη ποὺ τοὺς περιέμενε. Καὶ τότες ἐξαγριωμένος ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς σκορπίστηκε σ' ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ νησιοῦ μὲ χεῖριστες γιὰ τοὺς ἄρχοντες διαθέσεις. Ἄλλοι πήγαν πρὸς τὴν ἐξοχὴ γιὰ νὰ μαζέψουν ξύλα βιαστικά καὶ νὰ βάλουν φωτιά στὰ ἀρχοντόσπιτα. Ἀρχισαν κιόλας μερικοὶ ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Δεσύλλα Σιγούρου. Ἐκείνη τὴν ὥρα ὁ ἄρχοντας ἔτυχε νὰ λείπει. Ἡ οἰκογένειά του ἦταν τελείως ἀπροστατέυτη. Τρομοκρατήθηκαν λοιπὸν ὅλοι καὶ γονατιστοὶ κλαίανε καὶ παρακαλοῦσαν τοὺς ποπολάρους νὰ τοὺς λυπηθοῦν.

Σκόρπιες διαδηλώσεις ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ διέτρεχαν τὴν πόλι βρίζοντας τὸ ἀρχοντολόγι καὶ τὴ Βενετιά.

— Θέλουμε Ἰσπανούς. Θέλουμε Τούρκους! — φώναζαν καὶ ξαναφώναζαν οἱ ποπολάροι.

Οἱ περισσότεροι εἶχαν μαζευτεῖ στὴν παραλία καὶ πυροβολοῦσαν μὲ λύσσα τὸ βενετσιάνικο καράβι, μὲ τὰ ἴδια ἐκεῖνα ὅπλα ποὺ τοὺς εἶχε δώσει ὁ Τζιβράν γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσουν καὶ τοῦ ἀποδώσουν τὶς προεσπιμένες τιμές. Ὁ ἐνετὸς αὐτὸς ἄρχοντας πέρασε τότες στιγμὲς τραγικές. Ἡ νέα αὐτὴ ἄγρια ἐπίθεση τοῦ λαοῦ τοῦ ἦταν ὁλότελα ἀπρόοπτη. Τὰ παιδιά του, ἡλικίας ἑξ—ἑπτὰ χρονῶν, βρέθηκαν στὴ Ζάκυνθο, στὸ μοναστήρι τῆς ἐκκλησιᾶς τῆς Σάντα Μαρία. Φαντάζεται ὁ καθένας τὴν ἀγωνία τοῦ πατέρα ὡς ποὺ νὰ τὰ ἀσφαλίσῃ κοντά του. Φοβόταν τὴν ἀντεκδίκηση τῶν ποπολάρων. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι τοῦ πρόφθασαν καὶ τὰ ἔσωσαν ἐγκαίρως. Οἱ ποπολάροι τὸ ἀντελήφθησαν πολὺ ἀργά, ὅταν πιά τὰ παιδιά ἦταν στὴ βάρκα καὶ διευθύνονταν πρὸς τὸ πλοῖο. Πρὶν δὲν τὸ σκέφτηκαν οὔτε τὸ γινώριζαν καὶ. Δὲν τοὺς ἔμενε ἄλλο παρὰ νὰ πυροβολήσουν τὴ βαρκα... Κι ἄρχισαν νὰ πυροβολοῦν μὲ μανία, δίχως ὅμως νὰ μπορέσουν νὰ τὰ βλάψουν. Ἔτσι διπλὰ μανιασμένοι ξέσπασαν στοὺς ἄρχοντες.

(Ἔχει συνέχεια)

MARIETTA MINΩΤΟΥ

Τ' ΑΣΤΡΑ

Νᾶχα σκάλα ἀερρινὴ
τὸ στερέωμα νὰ φτάσω,
κι' ἓνα μαγικὸ ραβδί
τ' ἄστρα του νὰ κατεβάσω.
Νὰν τὰ βάλω στὴν ποδιά μου,
νὰν τὰ σφίξω στὴν καρδιά μου,
νὰν τοὺς πῶ καὶ νὰ μοῦ ποῦνε
γιατί πάντα ν' ἀγρυπνοῦνε
στὶς ἀστρόφεγγες νυχτιές
σὰ βαρύνωμες καρδιές.
Νὰν τὰ πάω στὸ περιβόλι,
κι' ὅπου σπόρος, φύτρο, μπόλι,
φῶς ν' ἀστράφη, φῶς ν' ἀνθίση,
φῶς ἡ γῆ νὰ πλημμυρήσῃ.
Νὰ πηγαίνω μπρός, καὶ κεῖνα
πίσω ἀτέλειωτο κοπάδι,
σὰν ψυχὲς ποὺ μὲς στὸ βράδι
πᾶνε κάτασπρες σὰν κρῖνα.
Ν' ἀνεβαίνουμε ψηλά
κρατημένοι ἀπὸ τὸ χέρι
σ' ἄλλες σφαῖρες, σ' ἄλλα μέρη,
μὲ ἄλλα σχήματα καὶ τάξη
ποὺ ἔχουν ἄλλους κύκλους γράψῃ,
καὶ νὰ δείχνωμε τὸ δρόμο
στὸν ποὺ ἐχάθη ὄνειροδρόμο.

Μὲ τὴ φόρμιγγα στὰ χεῖλη
νὰ πηγαίνω, κι' ὁ σκαπὸς
νὰ μοῦ λέῃ πὼς γείναν φίλοι
τὸ σκοτάδι μὲ τὸ φῶς.
Πολυέλαιος νὰ ὑψωθῶ
μὲ τ' ἀστράκια γιὰ καντήλια,
φλογοκόκκινα, χρυσὰ
τ' ἀερένια τους φυτίλια.
Μανουάλια καὶ κεριά
μέσα στὴν καλοκαιριά,
μιὰ θεοτικὴ ἁρμονία,
σὰ χυμένη λιτανεία
νὰ κυλᾷ πάνω ἀπ' τὴ γῆ
σὰν ἀστέρευτη πηγὴ.
Κι' ὅλοι οἱ πονεμένοι ἄνθρωποι
τέτοιο θᾶμα νὰ κοιτοῦν,
νὰ νομίζουν πὼς ἀκοῦν
τὴν Ἀνάσταση τὴν πρώτη.

Γῆ νὰ γείνω, φῶς νὰ γείνω,
Μάνα τ' οὐρανοῦ, νὰ κλείνω
στὴν ἀμέτρητη καρδιά μου
τ' ἄστρα, τὰ παιδιά μου!

ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

Ἀχ! ἡ καρδιά, ποὺ γνώρισε
Καλὰ τὴ θλίψη μόνο! . . .
Σὰν τί ἀχνοφέγγει μέσα μου
Καὶ πολεμάει τὸν πόνο;

Τί νέο σὰ γλυκοχάραμα
Τοὺς ἴσκιους διώχνει γύρου,
Κι' αὖρα σκορπάει ὀλοεύωδη
Τριανταφυλλένιου ὄνειρου;

Ἀιμέ! ἡ καρδιά, ποὺ γνώρισε
Βαθεῖα τὴ θλίψη μόνο,
Πὼς μοῦ συντρίβει ἰόνειρο
Κι' αὐξαίνει μου τὸν πόνο!

(Ζάκυνθος 1899)

† ΔΗΜ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΒΟΥΚΟΛΙΚΟ

Ἀπάνεμα κατρακυλᾷ τὸ μουσκεμμένο φύλλο,
στὰ ρεῖκια, στ' ἀγριοβότανα, γύρω στὸν ἄδειο μύλο,
καὶ στὸν κορμὸ καὶ στὴν ξερὴ τὴ ρίζα ποὺ τὴ ζώνει
ἄλικο ἀγριοτριαντάφυλλο στερνὸ καὶ σκαρφαλώνει.

Χαμένη κάτω ἀπ' τὸ σωρό, χαμένη καὶ σαλεύει
καὶ χαρακιὰ ἀπὸ λιγοστὸν ἄφρο τὴ σημαδεύει
τὴν ἱλαρὴ βυζαντινὴ πηγὴ, ποὺ τὸν Ἀπρίλη
λαλοῦσε στὰ νερόκρινα μὲ τὰ φευγάτα χεῖλη.

Ἀπ' τὰ γερετὰ ἀγριελιόδεντρα, ποὺ τὶς πλαγιές μας ζώνουν,
κοκκινωπὰ τὰ φύλλα τους στὰ πόδια τους ξαρώνουν·
κ' ἓνα ἄφαντο ἀναφυλλητὸ—ποῖος ξέρει ποῦ;—ἱναβρύζει
καὶ φύλλα καὶ νερόχορτα ξειλεύει : ψιχαλίζει.

Πρόσκαιρη σκέπη : ὁ ἄγεμος τ' ἀρπᾷ καὶ τὰ παγαίνει....
Ἀρραγὲς πάγος τὴ γυμνὴ τὴν ἄπλα περιμένει
κ' ἡ κατοικήτρα μακρυνὴ καὶ μόνη θ' ἀπομείνει
μὲς στῶν ἀνάβαθων νερῶν τὰ κλώσματα, ἡ σελήνη.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΣΥΡΕ ΤΗ ΒΑΡΚΑ

Σύρε τὴν ὁμορφή τὴ βάρκα σ' τὴν ξηρά,
κι' ἔλα κάθισε σιμά μου,
ὦραία κόρη τοῦ γιαλοῦ, νὰ σὲ χαρῶ,
τὰ χέρια δώσε σ' τὰ δικά μου.

Γεῖρε σ' τὰ στήθη μου τὸ κεφαλάκι σου,
γλυκεῖά μου, καὶ μὴ μὲ φοβᾶσαι·
ἔσὺ ποῦχες τὸ θάρος μεσ' σ' τὴ θάλασσα
τὴν ἄγρια κάθε ἡμέρα νᾶσαι.

Μοιάζει ἡ καρδιά μου σ' ὅλα μὲ τὴ θάλασσα.
ἔχει καὶ κύματ' ἀφορισμένα,
μὰ καὶ μαργαριτάρια ἔχει ἀτίμητα
μέσα σ' τὰ βάθη τῆς κορυμμένα.

Heine Heimkehr, 8.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

ΟΡΑΤΙΟΥ ΦΛΑΚΚΟΥ

ΣΤΟΝ ΑΓΡΙΠΠΑ

(Ὡδές. Βιβλ. Α'. Ὡδὴ VI).

Ὁ Βάρος, κύκνος τοῦ Μιόνιου ἄσματος,
γενναῖο καὶ νικητὴ τοῦ ἐχθροῦ θὰ ὑμνήσῃ σε,
γιὰ ὅσα ὁ στρατιώτης σου ὁ ἄγιος, εἴτε μ' ἄλογα,
εἴτε μὲ πλοῖα κατόρθωσε.

Μὰ ἐγὼ νὰ ὑμνήσω, Ἀγρίππα, αὐτὰ δὲ σκέφτομαι,
οὔτε καὶ τοῦ Πηλήδη τὸ ἄγριο μάνισμα,
οὔτε καὶ τοῦ Ὀδυσσέα τὶς περιπλάνησες,
ἢ τὸ φριχτὸ τοῦ Πέλοπα.

Τὸ σπῖτι, ὅσο ἡ ντροπὴ κ' ἡ Μοῦσα, ποὺ ἄμαχη
λύρα κρατεῖ, τὸ ἀρνοῦνται νὰ μικρύνουμε,
τρανὰ μικροί, τοὺς ἐπαινοὺς τοῦ Καίσαρα
τοῦ ὑπέροχου κ' ἐσέσανε.

Τὸ χαλκοχύτωνά Ἀρη ποῖος θὰ ἱστούριζε ;
Ἦ τὸ Μηριώνη, ἀπὸ τὴ σκόνῃ ὀλόμαυρο
τῆς Τροίας, ἢ τὸν Τυδεΐδη, ποὺ ὅμοιον ἔκαμε
μὲ τοὺς Ὀλύμπιους ἢ Ἀθηναῖ ;

Ἐγὼ συμπόσια ψάλλω, μάχες κοριτσιῶν,
ποὺ ὁρνοῦν στοὺς νέους μὲ τὰ κομμένα νύχια τους,
κ' εἴτ' ἐλεύτερος ἢ ἄστατος, φλογίζομαι
συχνὰ γιὰ κάποιον ἔρωτα.

Μεταφρ. ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Ἐγχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου
ἐπὶ πᾶσαν σάρκα.

(Ἰωήλ)

Κύριε, τὴν ὥρα αὐτὴ τὴ δειλινὴ
τ' ἀπόκοσμο τραγοῦδι μου θὰ ψάλλω...
Στὴν προσευχὴ μου τὴν ἐσπερινὴν
τὸν πόνο θὰ σοῦ φέρω, τίποτ' ἄλλο...

Λευκὴ ἡ ψυχὴ μου· κι' ἂν θὰ μαραθῇ
πάλι λευκὴ θὰ μείνῃ καὶ παρθένια,
σφαλεῖ τὴν ἀρετὴ, μ' αὐτὴν ἀνθεῖ
καὶ λουλουδένια ὑψώνεται σὲ σένα...

Λευκή ἡ ψυχὴ μου· νύφη τ' οὐρανοῦ,
γλυκεῖα ἀδερφή τῶν ἀστρῶν τῶν θλιμμένων,
ἔχει τὸ σάλεμα ἐνὸς ἵσκιου μακρυνοῦ
κι' ἔχει τὴν κρῖα τὴ σιωπὴ τῶν πεθαμένων.

Λευκή ἡ ψυχὴ μου· ἔερε ν' ἀγαπᾷ
τ' ὠραῖο καὶ τ' ἀγαθὸ καὶ τίποτ' ἄλλο,
τὶς πιδ φαεινὸς χαρὲς τῆς τῆς σκορπᾷ
καὶ κρύβει τὸν καημὸ τὸν πιδ μεγάλο...

Κύριε, τὴν ὥρα αὐτὴ τὴ δειλινὴ
σοῦ ἀνήκω, ἀγάπησέ με, εἶγαι παιδί σου...
Ἐσὺ μιὰ μυγδαλιὰ παντοτεινὴ,
κ' ἐγὼ φτωχὸ κι' ἀπέριττο κλαδί σου...

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΞΥΔΗΣ

ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΘ ΤΑΓΟΡ

(Σαπφική Στροφή)

Δὲ γνωρίζω ἀλήθεια πῶς, δάσκαλέ μου,
τραγουδᾷς! ἀλλ' ὅμως Ἐσένα πάντα
μ' ἔκσταση ἀφονκράζομαι ἐγὼ σιωπόντας.
Ἡ μουσικὴ σου

λάμπει ἀχτιδοβόλα στὸν κόσμον ὅλον.
Ὡ, τῆς μουσικῆς σου ἡ ζωογόνᾳ ἀνάσα
μέσα ἀπὸ οὐρανὸ σὲ οὐρανὸ κυλάει.
Τῆς μουσικῆς σου

τὸ ἱερὸ ποτάμι τὸν κάθε βράχο
παρασέρνει, ἐμπόδιο ἅμα στέκει ἐμπρός του
καὶ κυλᾷ ἀσυγκράτητο. Ἡ καρδιά μου
νὰ συντροφέψῃ

λαχταράει τὸ ἄσμα σου, μὲ τοῦ κάκου
μιὰ φωνὴ ἀγωνίζεται νᾶβρη. Μένω
μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα μου, ἀλλὰ κανένα
ὠραῖο τραγοῦδι

δὲν μπορεῖ νὰ πλάσῃ ἡ λαλιά μου, κ' ἔτσι
κλαίω ἀπὸ ἐντροπή. Ὡ! τὴν καρδιά μου ἐπῆρες
σκέλεβα, στίς ἀπέραντες λίμνες, Κύριε,
τῆς μουσικῆς σου.

Μετάφρ. ΑΝΑΣΤ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

ΜΟΝΟΣΤΙΧΑ

23

Τὸ ἔργο σου ἄδαιο, σὰ δὲν κλείνῃ ἀκέρια τὴν ψυχὴ σου

24

Στερνὲ ἀσπασμέ, τί χαλασμοὺς ἐσπίσω σου σωριάζεις!

25

Ὡ γυρισμοὶ ἀναπάντεχοι. Κι' ὦ μισεμοὶ σταγύριστα!

26

Κάλλιο βαθιὰ παρὰ μακριὰ νᾶκούγεται ἡ φωνή σου.

27

Τὰ κάλλη τῆς ψυχῆς, ἀγνότῃ, ἐσὺ τὰ κορυφώνεις.

28

Ὡ ἀγάπης νυχταντάμωμα σὲ φεγγαρόλουστη ἀμμουδιά!

29

Κάνε τὸν πόνο Πήγασο, νὰ σ' ἀνεβάξῃ ὡς τᾶστρα.

30

Ἀκαρδοι, ἀκοῦστε: ἀδύνατη χωρὶς τραγοῦδι ἡ ζήση.

31

Ἀγάπη, οἱ γλύκες σου ἀγνωρὲς μου· ξαίρω τὰ φαρμάκια σου.

32

Πόσα χαμόγελα ἐσβυσαν, πριχοῦ τὰ χεῖλη φέξουν!

33

Πεινοῦν οἱ γύρω σου; Ἀφίσε τῆς ξενοιασιᾶς τὸ στρώμα.

34

Αὐγούλα, πρῶτο ἀνάβλεμμα κ' ἐκστατικὸ τῆς μέρας.

35

Μαυροντυμένη πενθεῖ τὴν ἡμέρα, ποὺ πέθα'ε, ἡ νύχτα.

36

Καράβι ποὺ σιγαρομένει ἀγύριστα κ' ἡ νιότη.

37

Στίγμα καυτὸ στὸ μέτωπο τοῦ ἀνθρώπου: «ἀδερφοχτόνος».

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

M. ΒΑΛΣΑ

ΤΟ BYZANTINO ΘΕΑΤΡΟ (*)

(Μετάφραση τῆς Δδας Κορνηλίας Γράγκου ἀπὸ τὸ γαλλικὸ ἀνέκδοτο
κείμενο, θεωρημένη ἀπὸ τὸ συγγραφέα)

B'. Οἱ Βυζαντινοὶ δραματικοὶ συγγραφεῖς
καὶ τὸ ἔργο τους

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ διερωτηθῇ: Ὑπῆρξε πραγματικὴ Βυζαντινὸν θέατρο; Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ λαοὶ τῆς νεώτερης Εὐρώπης, εἶχαν χαρακτηριστικὸ δικό τους θέατρο, καὶ οἱ Βυζαντινοί; Ἡ ἐρώτησις διατυπώθηκε πολλὰς φορὰς καὶ συζητήθηκε μάταια. Κανεὶς δὲν ἀρνιέται κατηγορηματικὰ τὴν ὑπαρξὴ καθαυτὴ βυζαντινῆς σκηνῆς· μερικοὶ ἰσχυρίζονται πῶς οἱ Ρωμαῖκοὶ μῦμοι καὶ τὰ λειτουργικὰ δράματα δὲν εἶναι καθόλου θέατρο. Ἀλλὰ πῶς μπορούμε νὰ μιλοῦμε γι' αὐτὰ τὰ τελευταῖα, ποῦ τὰ κάψαν οἱ εἰκονομάχοι; Ἄλλοι βεβαιώνουν, ὅχι λιγώτερο κατηγορηματικά, ὅτι τὸ θέατρο, κατὰ τὴν βυζαντινὴν χιλιετηρίδα, χωρὶς νᾶχη σημειώσιμη ἐποχὴ ξεχωριστὰ λαμπρὴ, κάτι ἔδειξε καὶ πῶς εἶναι παραλογισμὸς νὰ φανταστῇ κανεὶς τὴ μνημειώδη τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαίωνα φιλολογία, δίχως τὴν δραματικὴν συμβολήν. Τέλος, μιὰ τρίτη κατηγορία μελετητῶν παραδέχεται μιὰ μέση λύση.

Ἔτσι ὁ Bernhardt (1) δὲν ἀναγνωρίζει καμμιὰ ποιητικὴ διάθεσις ἐπομένως καὶ δραματικὴ σ' ὅλη τὴν βυζαντινὴν περίοδο. Ὁ Σάθας υποστηρίζει τὸ ἀντίθετο σ' ἓνα βιβλίον γιὰ τὸ ὁποῖον ἤδη μιλήσαμε, πολὺ συγχεχίμενο, ἀλλὰ γεμᾶτο μὲ νέες καὶ πολὺτιμες λεπτομέρειες (2). Ὁ Krumbacher (3) λιγώτερο αὐστηρὸς ἀπὸ τὸ Bernhardt καὶ λιγώτερο ἐνθουσιώδης ἀπὸ τὸ Σάθας δίχως νὰ παραδέχεται καθαυτὰ τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς θεάτρου εἰδικὰ βυζαντινοῦ, δὲ φτάνει στὸ σημεῖον νὰ τὸ ἀρνηθῇ ἐντελῶς. Πιθανόν, κατ' αὐτόν, ἔργα χαμένα καὶ χωμένα στῆς βιβλιοθηκὴς (εἶναι ἐπίσης ἡ γνώμη τοῦ Σάθας) νὰ βρεθοῦν μιὰ μέρα καὶ νὰ διαφωτίσουν τὴν ἱστορίαν τῆς σκηνῆς στὴν Κωνσταντινούπολιν ποῦ δὲ μπορούμε νὰ κρίνουμε παρὰ ἑμμεσὰ σήμερα.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον τεῦχος.

(1) Grundriss der griech. Literatur (1880).

(2) Δυστυχῶς ἡ διαύγεια καὶ ἡ τάξις λείπουν ὁλότελα σ' αὐτὴ τὴν ἐργασίαν, σὲ βαθμὸν ποῦ τὸ βιβλίον καταντᾷ ὁλότελα δύσχρηστο. Ἡ λεπτομέρεια ἀφθονοῦν ἀνάκατες, καὶ εἶναι δυσεύρετες. Δὲν ὑπάρχει κατάταξις, ἀκόμα καὶ χρονολογική. Μιὰ ἐπεξεργασία αὐτοῦ τοῦ βιβλίου θὰ τὸ ἔκανε μοναδικὸν στὸ εἶδος του, ἀξίας ἀνεχτίμητης καὶ ἀπαραιτήτου γιὰ κάθε μελέτη σχετικὴ μὲ τὰ βυζαντινὰ ζητήματα. Χρειάζεται ὅμως ἓνα μεθοδικὸν εὐρετήριο.

(3) Geschichte der Byzantinischen Literatur.

Ἀπ' ὅποιο μέρος κι' ἂν βροῖσκειται ἡ ἀλήθεια, ἃς προσπαθήσουμε νὰ ἐκθέσουμε, ἀντικειμενικὰ καὶ ὅσο δυνατὸ συντομώτερα τῆς πληροφορίαις ποῦ ἔφτασαν ὡς ἡμᾶς γιὰ τὴν βυζαντινὴν δραματικὴν φιλολογία, παρουσιάζοντας χρονολογικὰ τοὺς συγγραφεῖς.

Ἄν καὶ προγενέστερος τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς ὁ Ἐζεκιήλ, Ὁβρηὸς ἑλληνιστῆς ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, ἓνας ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα (1) ἀνοίγει τὸ κατάλογον. Τὸ ὄνομά του δὲ θὰ τραβοῦσε ἴσως τὴν προσοχήν, ἂν ἓνα ἀπὸ τὰ ἔργα του ἢ «Ἐξαγωγή» ἢ μᾶλλον ἓνα μέρος αὐτοῦ τοῦ ἔργου δὲν μᾶς γινόταν γνωστὸ χάρις στὸν Κλήμη τὸν Ἀλεξανδρεῖα (2), τὸν Εὐσέβιον (3) Καίσαρ εἰς καὶ τὸν Εὐστάθιον (4) στοὺς ὁποίους χρωστοῦμε τὴν διάσωσιν μερικῶν ἀποσπασμάτων ἀρκετὰ ἐκτεταμένων. Τὸ κείμενον δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν Dübner (5). Ὅπως δείχνει ὁ τίτλος, ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου εἶναι ἡ φυγὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μωϋσῆ. Σ' ἓνα πρόλογον, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Εὐριπίδου, ἀλλὰ μὲ ὕψος ψυχρὸ καὶ τραχὺ, ὁ Μωϋσῆς συνοψίζει τὴν βιογραφίαν του, χωρὶς ἄλλο γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ στὸν ἀναγνώστη ἢ στὸ ἀμόρφωτον ἀκροατήριον ἀπὸ ποῖα συγκυρία ἀνάλαβε τὴν ἀποστολὴν νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς ὁμοθρόσκους του ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου εἰς τὴν Χαναάν, τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Ἀκολουθεῖ μιὰ μακρὰ σκηνή, ἓνας διάλογος τοῦ Μωϋσῆ μετὰ τὸ Θεόν, ποῦ ἀποδείχνει τὴν ταυτότητά του μετὰ ἀπανωτὰ θαύματα. Ἡ συνειδησμένη διήγησις τοῦ ἀγγέλου (ὅχι τῶν οὐρανῶν), ἄλλη θύμηση τοῦ Εὐριπίδου, περιγράφει τὸ πέρασμα τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας καὶ στέκει ἐπὶ λόγος αὐτῆς τῆς «τραγωδίας», πρὸ πολλῆς βιβλικῆς παρὰ χριστιανικῆς, ὅπου ὁ χορὸς, τοῦλάχιστον, στὰ ἀποσπάσματα ποῦ περισώθηκαν, φαίνεται νὰ μὴν παίζῃ κανένα ρόλον. Δὲ ξέρομε τίποτε βέβαιον σχετικὰ μὲ τὸ συγγραφέα. Ὅριστε πῶς ἐκφράζεται γι' αὐτὸν ὁ Dübner στὸν πρόλόγον του: «Ex reliquiis autem facile colligitur serius enim eum didicisse linguam graecam, non ab infantia ei fuisse innutritum. Arte loquitur aliquoties felici nec spiritus poetici prorsus expertum dixerim, sed graece ei non profluunt ex intimis sen-

(1) W. Christ et M. Paranikas (Lipsiae 1871). — Philippson, Ezechiel und Philon (Berlin 1830). — O Charles Magnin (Journal des Savants 1848 σελ. 196) τοποθετεῖ τὸν Ἐζεκιήλ σὲ πολὺ μεταγενέστερον ἐποχὴν, ὅχι ὅμως ἀργότερα ἀπὸ τὸν Β'. αἰῶνα.

(2) Στρώματα Α'.

(3) Εὐαγγέλ. Προπαρ. Θ' σελ. 436 Δ καὶ συν.

(4) Ad. Hexameron.

(5) Christus patiens, Ezechiel et Christianorum poetarum reliquiae dramaticae. (Paris 1878). Βλέπε ἐπίσης τὴν ἐκδόσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1590, «Ezechielis tragici judaeorum tragoediarum poetae Exagoge seu Eductio hebraeorum graece ex libro IX Euseb. de Prep. Evang. et seorsum Latinis versibus expressa et notis illustrata per Fed. Morellum.

sibus». Αὐτὸς ὁ τελευταῖος περιορισμὸς ἔχει σπουδαία σημασία. Ἡ περίπτωσις θὰ ἦταν ἡ ἴδια καὶ γιὰ τοὺς ἀσιᾶτες⁽¹⁾ γραμματικούς ποῦ εἶχαν ἐλκυστῇ ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐπιχειρήσανε νὰ μιμηθοῦνε τ' ἀρχαῖα ἀριστουργήματα στὰ ἔργα τους. Ἡ «**Ἐξαγωγή**», εἶναι ἓνα χαρακτηριστικὸ μνημεῖο τῆς κατάντιας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ὅλοι οἱ μιμητὲς ἀκολουθοῦν κυρίως τὸν Εὐριπίδη, τοῦ ὁποῖου ἀντιγράφουν τὴν ἐξωτερικὴ μορφή τῶν τραγωδιῶν, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ ξαναζωντανέψουν τὰ αἰσθήματα ποῦ δίνουν ψυχὴ στὶς δημιουργίες του.

*
* *

Στὴν ἀρχὴ τοῦ Γ'. αἰῶνα ὁ ἐπίσκοπος Πατάρων **Μεθόδιος Εὐβούλιος** βάζεται νὰ χτυπήσῃ τοὺς Γνωστικούς καὶ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ὁριγένη χρησιμοποιοῦντας τὴ δραματικὴ φόρμα⁽²⁾.

Συμμεριζόμαστε τὴ γνώμη τοῦ Σάθα, ποῦ τὸν θεωρεῖ ἰδρυτὴ τοῦ εἴδους ποῦ ἀεγότερα στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀρείου εἶχε ξετυλιχτῇ στὸ χριστιανικὸ δράμα. Ἕνας διάλογος «**Περὶ Γεννητῶν**», ὅπου χτυπιέται ὁ Ὁριγένης καὶ δυὸ ἄλλα σωσμένα ἔργα, εἶναι τὰ μόνα ποῦ ἀναφέρει ὁ Ἕλληνας βυζαντινολόγος. Στὸ πρῶτο «**Περὶ Ἀντεξουσίου**» οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ Βαλεντινιανοὶ πιάνονται γιὰ τῆς δοξασίες τους. Τὸ δεύτερο «**Τὸ συμπόσιον τῶν δέκα παρθένων**» πραγματεύεται γιὰ τὴν ἀγνότητα, ὅπως τὸ δείχνει ὁ ὑπότιτλος⁽³⁾. Ὁ σκοπὸς τοῦ Μεθόδιου ἦταν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἔργων του καθαρὰ διδαχτικὸς· μέσα στὰ διαλογικὰ ποιήματά του τὸ δραματικὸ στοιχεῖο ἦταν πολὺ παραμελημένο. Ἡ Ἐκκλησία χωρὶς νὰ πάρῃ μέρος φανερὰ ἐναντίον του δὲν τὸν γλυκόβλεπε καὶ μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν πατριάρχη Φώτιο⁽⁴⁾, πῶς κατὰκρινε τὰ ἔργα τοῦ χαρακτηριστικὰς τα αἰρετικῆς ραδιουργίας⁽⁵⁾.

Κατὰ τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ **Ἅγιος-Ἐφραίμ** μὲ τὴν ἴδια μέθοδο καθὼς ὁ Μεθόδιος, πολέμησε τοὺς Βαλεντινιανούς καὶ τοὺς Βαρδησανῖτες ποῦ τὸν πληρώνουν μὲ τὸ ἴδιο νόμισμα.

Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ὁ **Ἀρείος**, ποῦ προαναφέραμε, πνεῦμα τολμηρὸ καὶ ρηξικέλευθο δὲ δειλιάζει μπροστὰ σὲ τίποτε γιὰ νὰ καταφέρῃ τοὺς σκοποὺς του. Ὁ διάσημος αἰρετικὸς εἶναι ὁ πρῶτος ποῦ ἔμπασε τὸ σκηνικὸ στοιχεῖο μέσα στὸ λειτουργικὸ τυπικὸ τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν ἀναφέρεται κανένα δικό του δραματικὸ ἔργο, καθὼς ἐννοοῦμε τὴ λέξη. Ὁφείλουμε μολαταῦτα νὰ θεωρήσουμε αὐτὸ τὸν ἐξαι-

(1) Ἐξαιροῦμε φυσικὰ τὸ Λουκιανὸ ἀπὸ τὰ Σαμόσατα.

(2) Σάθας σελ. ρλβ'.

(3) Συμπόσιον τῶν δέκα παρθένων ἢ περὶ ἀγνείας. Combefis Actuarium Novissimum. Τόμος Α, σελ. 64 καὶ συν.

(4) Βιβλ. Φωτ. τόμ. Α σελ. 318. Ἐπιμέλεια Emm. Bekker.

(5) Σάθας ἴδιο ἔργο σελ. ρλη'.

ρετικὸ ἄνδρα σὰν ἓνα ἀπὸ τοὺς πειὸ σθεναροὺς ὑπερασπιστὲς τοῦ θεάτρου στὴν πάλιν του μὲ τὴν Ἐκκλησία. Μὲ τὴ λειτουργικὴ του ἀνακρίσις ἔσπασε τοὺς θεσμοὺς τοῦ θεάτρου ὡς τότε πεταγμένου σὰ σκύβαλο στ' ἀναθέματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐχώρα ποῦ μὲ τὴ στάση του, ἀνάγκασε τοὺς ὀρθοδόξους νὰ τὸν πολεμήσουν μὲ τὰ ἴδια ὅπλα ποῦ εἶχαν προκαταδικάσῃ. Τὸ ἔξυπνο σύστημα τοῦ Ἀρείου ἐκμεταλλεῦτο οἱ κατοπινὸι αἰρεσιάρχες. Δὲν περιορίζονταν πειὰ στὴ θεατροποιημένη λειτουργία· ἔγραφαν καθαρὰ θεατρικὰ ἔργα, ὅπου καθένας διαφέντευε τῆς διδασκαλίας του. Θὰ μπορούσαμε ὡς ἐκεῖ ν' ἀνάγουμε τὴ μακρινὴ ἀρχὴ τοῦ σημερινοῦ θεάτρου τῶν συζητήσεων διαφόρων προβλημάτων. Τέτοιοι συγγραφεῖς ἦταν οἱ Ἀπολλινάριοι⁽¹⁾, πατέρας καὶ γιὸς, τὸν Δ'. αἰῶνα, ποῦ εἶχαν ἐπιδιοτῇ στὴ σκηνικὴ ἀνασκευὴ τῶν ἔργων τοῦ Εὐριπίδη τοῦ Ἀριστοφάνη ἢ τοῦ Μενάνδρου⁽²⁾. Εἰσηγητὲς μιᾶς νέας αἵρεσης ζήτησαν νὰ τὴν ἐπιβάλλουν μὲ τὸ θέατρο. Σ' αὐτοὺς ὁ Σάθας⁽³⁾ ἀποδίδει τὸ «**Χριστὸς πάσχων**»· ἀλλὰ γιὰ τὴν πατρότητα αὐτοῦ τοῦ ἔργου οἱ διαφορὲς γνώμες δὲ συμφωνοῦν.

Ἀναφέραμε τοὺς δυὸ πειὸ ὀνομαστοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἀρχαίας καὶ Νέας Ἀθηναϊκῆς κωμωδίας. Οἱ ἄλλοι κωμικοὶ δὲν ἦταν παραφισμένοι· τὰ ἔργα τοῦ Κράτη, τοῦ Διφίλου καὶ τοῦ Φιλήμονα, εἶχε μιμηθῇ ὁ **Συνέσιος** ἐπίσκοπος Πτολεμαῖδας⁽⁴⁾. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς ἀσχολήθηκε ἀκόμα καὶ μὲ τὴν τραγωδίαν ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς χριστιανικούς του ὕμνους⁽⁵⁾. Τὸ θέατρό του, δυστυχῶς χαμένο κι' αὐτό, εἶχε κατὰ τὸ Σάθα⁽⁶⁾ αὐτὸ τὸ σπάνιο προτέρημα, νὰ περιγράψῃ καὶ νὰ παραδώσῃ μ' ἐπιτυχία ὥρισμένα ἔθιμα. Τὸ παραδεχόμεστε μὲ τῆς σχετικῆς ἐπιφυλάξεις. Ἐπίσης ἔχουμε ἐνδοιασμοὺς γιὰ μιὰ ἄλλη πληροφορία τοῦ ἴδιου ποῦ μᾶς βεβαιώνει πῶς ἡ ἐργασία αὐτοῦ τοῦ παναγιώτατου δὲν ἔμοιαζε καθόλου μὲ τῆς σχολαστικῆς ἀσκήσεως τοῦ καιροῦ του, ἀλλ' ἀντίθετα ἡ κωμωδία του ἦταν γεμάτη χάρις καὶ πνεῦμα αἰνιχτικόν. Κομματάκι δύσκολα μποροῦν νὰ εἰπωθοῦν τέτοια πράγματα γιὰ ἔργα χαμένα γιὰ τὰ ὁποῖα μᾶς λείπουν καὶ ἡ στοιχειώδεις ἀκόμη πληροφορίες⁽⁷⁾.

(1) Σάθας ἴδιο ἔργο σελ. σξδ'.

(2) Σωζόμενος (Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία κεφ. Ε', 8 11).

(3) Σελ. σξε'.

(4) «...Εἴποις ἂν ἡλικαύτην (κωμωδίαν) νῦν μὲν Κράτητος, νῦν δὲ Διφίλου, νῦν δὲ Φιλήμονος...»

(5) Βλ. Pitra Hymnographie de l'Eglise grecque (Paris 1867).

(6) Σελ. σξγ'.

(7) Ὁ Σάθας (σξη') πιστεύει ἐπίσης πῶς ὁ Νεστόριος, ἄλλος αἰρεσιάρχης, ἔγραψε τραγωδίας. Πιθανὸ καὶ παραδεχτό, ἂν ἀναλογιστοῦμε καὶ μὲ τί μέσα προσαποῦσαν νὰ διαδώσουν τὰ δόγματά τους οἱ ἀμέτρητοι αἰρετικοί. Θάταν ὅμως πολὺ τολμηρὸ νὰ βγάζουμε τέτοιου εἴδους συμπεράσματα ἀπὸ μιὰ ἀπλὴ μνεία τοῦ Φαβρίκιου (Bibl. Græca X 536) ὅπου ἀκόμα καὶ αὐτὸ τὸ κείμενο δὲν εἶναι πολὺ ξεκάθαρο.

Ἡ λαμπαδηδρομία, ἔξακολουθεῖ. Τὴν δραματικὴ λαμπάδα βλέπομε νὰ κραδαίνει ἓνα πρόσωπο πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ προηγούμενα καὶ γεμᾶτο ἀπὸ καλὴ θέληση. Δὲν εἶναι πιά ἓνας ἐπίσκοπος ἢ ἓνας μισοκαλόγερος ἀπασχολημένος προπάντων μὲ τὴ δογματικὴ προπαγάνδα σὲ μορφὴ διαλογικὴ. Μιὰ Ἀθηναία, μιὰ Αὐγούστα, ἢ Ἀθηναῖδα, ἢ κόρη τοῦ περίφημου φιλοσόφου Λεόντιου, γυναῖκα τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου τοῦ δευτέρου μὲ τὸ ὄνομα Εὐδοκία ⁽¹⁾ προσπαθεῖ νὰ φυσηθῇ λίγη ζωὴ στὰ διάφορα δραματικὰ εἶδη ποῦ ἀπόμειναν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη, ὅπου ὁ Ρωμαϊκὸς λαὸς εἶχε χαράξῃ τὴν «κακαιοθησία» του. Δυστυχῶς ἡ θεϊκὴ πηγὴ εἶχε γιὰ πάντα στερεώσῃ. Τὰρχαῖα πρότυπα παραμένουν αἰώνια καὶ ἀπελπιστικὰ αἰμίμητα. Μάταια ἢ γυναῖκα τοῦ Θεοδοσίου καταπιάνεται νὰ σκαρώσῃ τραγωδίαις πάνω στὰ συναξάρια τοῦ Χριστιανικοῦ μνηρολόγιου. Σπαταλᾷ τοῦ κακοῦ τῆς λαμπρῆς τῆς προδιαθέσεις γιὰ τὸ θέατρο· οἱ ἄγιοι εἶναι τραγικὲς μορφὲς πολὺ πενιχρές. Οἱ ἁγιογράφοι δὲν μποροῦν νὰ τὰ βγάλουν πέρα μὲ τὴν ὑπερπλοῦσια φαντασίᾳ τῶν κυκλικῶν ραψωδῶν. Τὰ χνῶτα τῆς Ἐκκλησίας δὲν μποροῦν παρὰ νὰ παγώνουν τὴν δραματικὴ ἔμπνευση. Τίποτα, δὲν ἔμεινε ἀπὸ τῆς ἀξιεπαινεῖς προσπάθειαις τῆς αὐτοκρατορίας ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ ἀποσπάσματα τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἀγίου Κυπριανοῦ καὶ τῆς Ὁσίας Ἰουστίνης. ⁽²⁾

Σύγχρονος τῆς Εὐδοκίας ὁ Βασίλειος, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σελευκείας, μνημονεύεται γιὰ συγγραφέας ἑνὸς ἔργου θεατρικοῦ μὲ θέμα τὸ συναξάρι τῆς Ἀγίας Θέκλας ⁽³⁾. Τὸ χριστιανικὸ δρᾶμα μὲ τὴν ὥθηση καὶ τὴν ὑψηλὴ προστασία τῆς Ἀθηναῖδας κερδίζει ὅλο καὶ περισσότερο ἔδαφος, εἰσάγεται στὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπιβάλλεται στὸ πλῆθος. Σιγὰ-σιγὰ ἐξελίσσεται, καὶ στὰ χρόνια τοῦ αὐτοκράτορα Ἀναστασίου ὁ τραγικὸς χριστιανὸς ποιητὴς Τιμόθεος ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ παράδοση γιὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἔμπνευσή του στὴ ζωὴ καὶ στὰ ἥθη τῶν συγχρόνων. Γαζαῖος, μαθητὴς τοῦ Προκοπίου ⁽⁴⁾, εἶναι ὁ συγγραφέας ἑνὸς ἔργου μὲ τὸν τίτλο *Χρυσσαργύριον* (φόρος κεφαλικὸς τῶν πτωχῶν τάξεων). Παίχτηκε ⁽⁵⁾ μπροστὰ στὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιο ποῦ φάνηκε πάντα εὐμενὴς στὸ θέατρο καὶ στάθηκε ἀληθινὸς προστάτης τῆς τάξης τῶν ἡθοποιῶν, περιφρονημένης ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνία.

(Συνέχεια στὸ ἐπόμενο)

Μ. ΒΑΣΕΑΣ

⁽¹⁾ Πολλοὶ γράφουν κατὰ λάθος Εὐδοξία· Εὐδοκία ἄλλο καὶ Εὐδοξία ἄλλο. Βλέπε Α. Ludwig, Eudokia, die Gattin der Kaisers Theodosios II. als Dichterin (Rheinisches Museum. N. F. 37, Band 2).

⁽²⁾ Σάβας (ρηδ'). Τ' ἀποσπάσματα βρίσκονται στὸ Bandini Graecae ecclesiae vetera monumenta Τόμος Α'. Katalog. mss græc. Biblioth. Laurentianae. σελ. 229.

⁽³⁾ Φωτ. Βιβλ. Κωδ. 168. G. Fabr. Bibl. Græc. Τόμος Θ'. σελ. 95—96.

⁽⁴⁾ Σάβας, ἴδιο ἔργ. σελ. τλδ'. — ⁽⁵⁾ Κεδρηνὸς Α', σ. 677.

ΖΑΚΥΘΙΝΟΙ ΘΕΥΛΟΙ

Ο ΜΑΗΣ, Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑΣ

Ἡ Τριανταφυλλιά ἦταν ἡ ὡραιότερη κοπέλλα τοῦ χωριοῦ. Ἀλλὰ ἦταν φτωχιά ἢ καυμένη. Ὁ πατέρας τῆς, γέρος τοῦ ὑπολογισμοῦ ζήταγε νὰ ἐκμεταλευτῇ τῆς κόρης του τὰ κάλλη. Κι ἂν ἦταν φτωχοπούλα τί; Στὴν πόρτα τῆς μπαζόβγαιναν τὰ προξενεῖα. Δὲ σταματοῦσε στιγμὴ ἀπὸ τ' ἀνοιγόκλειμα. Ὁ γέρος, καθισμένος πάντα στὸν καναπέ τῆς καμαρῆς του, μισοπαράλυτος, ὅλο καὶ δυσκολευόταν ν' ἀποφασίσει. Τὰ κάλλη τῆς φτάσανε στὰ παλάτια. Ἀκόμα καὶ βασιλικά προξενεῖα εἶχεν ἢ Τριανταφυλλιά. Μάλιστα βασιλικά! Μιὰ μέρα ἔφτασε καὶ ἓνας ἄλλος βασιλιᾶς, ὁ Σαμουήλ, ποῦ ἦταν ὁ πλουσιώτερος τοῦ κόσμου, μὰ καὶ ὁ ἀσκημότερος. Γέρος πιά κουρκοῦτι. Μὲ μπαστοῦνι βαστιόνταν στὰ πόδια του. Ὁ πόθος του ὅμως νὰ χαρεῖ τὴν ὁμορφονιά τὸν ἔκαμε συράμενο νὰ φτάσει ὡς τὸ φτωχόσπιτο. Ὁ πατέρας τῆς Τριανταφυλλιάς βγήκε νὰ τὸν προῦπαντήσῃ, κουτσά - κουτσά μὲ χίλια προσκυνήματα γιὰ τὴ μεγάλη τιμὴ. «Αὐτὸς εἶναι ὁ καλύτερος ἀπ' ὅλους τοὺς γαμβρούς, γιατί ἔχει τὰ περισσότερα» — σκέφτηκε ὁ γέρος. Καὶ ὁ γάμος ἔγινε σύντομα. Τώρα πιά ἢ Τριανταφυλλιά ζοῦσε στὸ παλάτι τῆς, πάντα πικραμένη καὶ ἀγέλαστη, βουτυγμένη καὶ στὰ πλούτια καὶ στὰ χρυσάφια, ἀλλὰ μὲ τὴν καρδιὰ πάντα μαύρη καὶ σκοτεινὴ. Δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ συνειθίσει στὴν ἀσκήμειαν καὶ στὰ γερατειὰ τοῦ ἀντρός τῆς. Ἦταν τόσο φρέσκα, τόσο μουσκοβολισμένη αὐτὴ! Παιδιὰ δὲν ἔκανε γιὰ ν' ἀλλάξῃ ἢ ζωὴ τῆς. Καὶ συλλογιζόταν πόσο καλύτερα θὰ ἦταν, ἂν παντρευόταν τὸ νέο τῆς καρδιάς τῆς, τὸν ἐργατικὸ καὶ ὁμορφο γείτονά τῆς, καὶ πόσο θὰ ἦταν εὐτυχισμένη ἂν ἔφταιχνε μαζί του οἰκογένεια.

Μιὰ μέρα, ἅμα φύγανε οἱ βαρυχειμωνιές, ὁ βασιλιᾶς ἀποφασίσει νὰ κάμει ἓνα μεγάλο ταξίδι γιὰ νὰ διασκεδάσῃ λίγο τὴ μελαγχολικὴ βασιλίσσα, ποῦ μὲ κανένα τρόπο δὲν μποροῦσε νὰ τὴν κάμει νὰ γελάσει. Θὰ πηγαινάν μακριά, σὲ μέρη ποῦ θὰ ἔμενε θαμπωμένη ἀπὸ τὸ φῶς, ποῦ βασίλευεν ὁ Ἥλιος, ὁ ὡραιότερος βασιλιᾶς τοῦ κόσμου. Στὸ βασίλειό του δὲν εἶχε πατήσει ξένος ποτέ. Ὁ ἀντράς ὅμως τῆς Τριανταφυλλιάς, ἐπειδὴ ἦταν βασιλιᾶς καὶ μποροῦσε νὰ κάμει ὅτι θέλει, ἀποφάσισε νὰ τὴν πάει ὡς ἐκεῖ. Τὸ ταξίδι ἦταν μακρινὸ καὶ κουραστικό. Ἀλλὰ ἢ Τριανταφυλλιά μόλις ἔφτασε στὸ βασίλειο τοῦ Ἥλιου ἀλλάξε. Γελοῦσε, χοροπηδοῦσε σὰν ἀξέγνοιαστο παιδί, ὅπως πρίν, προτοῦ παντρευτῇ τὸ βασιλιά Σαμουήλ. Ὁ Ἥλιος τοὺς δέχτηκε μὲ εὐγένεια καὶ τοὺς φιλοξένησε στὸ παλάτι του. Τοὺς κατα-

περιποιήθηκε. Ἡ Τριανταφυλλιά ἔχασε τὸ μυαλό της μὲ τὴν ὁμορφιά του ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἥλιος γοητεύτηκε ἀπὸ τὰ κάλλη της. Ἀγαπηθήκανε λοιπὸν καὶ τὸ ἐξομολογηθήκανε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο. Ἀρχισε τότες μιὰ χρυσή ζωὴ γιὰ τὴν Τριανταφυλλιά, μιὰ ζωὴ τρελλῆς χαρᾶς, ποὺ τὴ σκοτείνιαζε μόνον ἡ σκέψη τῆς γρήγορης ἐπιστροφῆς στὴ χώρα τοῦ ἀντρός της. Ὁ γέρο βασιλιάς εἶχε πολ- λές δουλειές στὸ βασίλειό του καὶ ἦταν ἀμετάπειστος. Μιὰ μέρα ὁλό- λαμπρη, καθὼς ἦταν λυπημένη γιὰ τὴ ζωὴ ποὺ τὴν περίμενε πάλι δίπλα στὸ γέρο - ἀντρα της, εἶπε στὸν Ἥλιο!

«Ἦλιε μου, προσήλιε μου καὶ κοσμογυριστή μου
νὰ σοῦ κάμω ἓνα παιδί νὰ τῷχομε μαζί!».

καὶ τοῦ παραδόθηκε ὁλότελα.

Στὸ βασίλειό της γέννησεν ἡ Τριανταφυλλιά στὴν ὥρα της, ἓνα πεντάμορφο ἀγόρι, ποὺ τῷβγαλε **Μάη**. Εἶχε κάμει μὲ τὸν Ἥλιο τὴ συμφωνία νὰ τὸ κρατήσῃ λίγα χρόνια κὺτὴ γιὰ νὰ τὸ ἀναστήσῃ καὶ μετὰ νὰ τοῦ τὸ στείλῃ νὰ τὸ κρατήσῃ κοντά του. Ἔτσι καὶ ἐγένε. Ὁ Μάης μεγάλωνε θαῦμα σὲ ὁμορφιά καὶ καλοσύνη. Εἶχε πάρει ἀπὸ τὴν ὁμορφιά τοῦ πατέρα του τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς μητέρας του τῆς Τριανταφυλλιάς. Ξανθὸς σὰν τὸ χρυσάφι. Ἡ θωριά του γαλανή σὰν τὴν ξάστερη ἀνοιξιὰτικὴ ἡμέρα. Καὶ ἦταν τόσο καλὸς σὲ ὅλους! Δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ποὺ νὰ μὴ λατρεύῃ τὸ Μάη. Ὁ Ἥλιος ἀπ' τὴν ἀγάπη του στὸ ὁμορφο παιδί του ἄρχισε νὰ γίνεται ὅλο καὶ θερμότερος. Ἡ θερμότητά του ἀπλωνόταν σὰν ἀναλυτὴ καὶ ἔδινε ζωὴ σ' ὅλη του τὴ χώρα. Ἀρχισε τότες μιὰ ὠραία ἐποχὴ. Οἱ γέροι ξανανιώσανε. Καὶ οἱ γριές. Δὲν ἔμενε κανεὶς μέσα στὸ σπῖτι. Ἐτρεχαν νὰ δοῦν τὸ βασιλιά τους νὰ τὸν φχαριστήσουν. Νὰ δοῦν καὶ τὸ βασιλόπουλο τὸ Μάη, νὰ τὸ φιλήσουν ποὺ τοὺς εἶχε φέρει τέτοια χαρά. Καὶ τὰ παιδιὰ, κάνανε σωστὴ διαδῆλωση, πίσω ἀπὸ τὸ βασιλόπουλο. Ὁ Μάης τᾶμπαζε στὰ περβόλια του καὶ τοὺς ἔκοβε λουλούδια καὶ ἄνθια, ποὺ μοσκοβολοῦσαν ὅλο τὸν τόπο καὶ τὸν ἀγέρα. Ἐκοβε, ἔκοβε γιὰ νὰ τὰ εὐχαριστήσῃ ὅλα, ποὺ στὸ τέλος ἡ γῆς ἦταν σκεπασμένη μὲ πρασινάδα καὶ μὲ ἀνθό- φυλλα. Σὲ λίγο δὲν ὑπῆρχε πιά οὔτε κλαδί, σὲ κανένα περβόλι, μήτε λουλοῦδι στὸν κάμπο. Ἀλλὰ τὰ παιδάκια ὅλο τοῦ ζητοῦσαν καὶ ἄλλα λουλούδια. Στεκοῦσαν λοιπὸν ὁ Μάης μελαγχολικός. Τρέχει στὸν πα- τέρα του καὶ τοῦ τὸ λέει.

— Νὰ τί πάθαμε παιδί μου μὲ τὴν καλωσύνη μας. Φέραμε τὴν καταστροφή. Μὲ τὴ μεγάλη σου καρδιά ρήμαξες τὸ λουλουδόκοσμο. Πρέπει νὰ λιγοστεύουμε τὴν καλωσύνη μας. Κάθε τόσο μονάχα νὰ δέχεσαι τοὺς φίλους σου... — τοῦ ἀπάντησε ὁ Ἥλιος

Νὰ γιὰτι στὸ ἔμπά τοῦ Μάη τὰ περιβόλια εἶναι ὁλάνθιστα καὶ στὸ ἔβγα του εἶναι ὅλα ξερὰ καὶ ρημασμένα.

MARIETTA MINΩΤΟΥ

Λ. Χ. ΖΩΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΤΙΜΑΡΙΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ (*)

Συμφώνως πρὸς τὴν ποιότητα τῶν πράξεων τῶν προσώπων ἐκεί- νων, ἐξ ὧν ὁ τίτλος κληρονόμοι πηγάζει, ἐπόμενον εἶναι ὅτι ἐν τῇ ὑπο- θέσει τῶν τιμαρίων αἱ λέξεις «ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων του καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ νομίμων κληρονομοδιαδόχων του» δὲν ἀφορῶσιν εἰμὴ εἰς τὴν καθαρῶς ἄρρενα διαδοχὴν, διότι χάριν τῶν ἀρρένων καὶ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας ἰδρῦθησαν τὰ τιμάρια, ἐξ' οὗ ἔτι μᾶλ- λον ἀναπόφευκτον ἀποβαίνει, ὅσάκις τίθεται ἡ σκέψις τῶν φράσεων : «κατὰ τὴν φύσιν τῶν τιμαρίων» καὶ ἀκολουθοῦν συνήθως εἰς τὰς πε- ριβολὰς αἱ λέξεις «κληρονομοδιαδόχους». Τόσῳ δὲ εἶνε βέβαιον τὸ γεγονός τοῦτο, ὥστε ὁ Εὐγένιος, καὶ τοι εἶχε τρεῖς ἀδελφάς, μόνον δι' ἑαυτὸν ἐζήτησε τὴν περιβολὴν καὶ δι' αὐτὸν μόνον ἐπέτυχε ταύ- την, ἀποκλεισθεῖσων τῶν γυναικῶν. Καὶ ἐκ τοῦ δοθέντος ἐν τέλει ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου ὅρκου πίστεως, ἀδιαφιλονεικῶς προέκυπτεν, ὅτι ἡ περιβολὴ ἐδόθη αὐτῷ διὰ προσωπικὴν ὑπηρεσίαν, κατὰ τὸν Νόμον τῆς 13 Δ)βρίου 1589, ἀναφερομένῳ ἐν τῷ ρηθέντι ὅρκῳ.

Κατόπιν τῶν ἐνστάσεων τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίας φύσεως ἐπιχει- ρημάτων, στηριζομένων ἐπὶ τῶν νόμων καὶ τοῦ δικαίου, οἱ ἀδελφοὶ Καρρὲρ κατέληγον εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐνισταμένη Μαρία— Λουδοβίκη, καθὸ γυνή, ἦτο ἀνίκανος καὶ ἀπατήσῃ τὸ τιμᾶριον Λάσκαρη Μεγαδούκα, ὅτι ἡ φύσις τῶν περιβολῶν ἐπέκλειον αὐτὴν καθολοκληρίαν τούτου, ὅτι οἱ νόμοι, ἐφ' ὧν αἱ περιβολαὶ αὗται ἐστη- ρίζοντο, ὡς προερχόμενοι ἐκ τῆς Βενετικῆς Πολιτείας, δὲν παρεδέ- χοντο εἰμὴ μόνον τὴν εἰς ἄρρενας διαδοχὴν καὶ ὅτι τέλος αἱ ἀνα- γνωρίσεις τόσῳ τοῦ δ)ρος Ἀναστασίου, ὅσῳ καὶ τῶν οἰκείων του, ἀν- τετίθεντο εἰς τὴν αἵτησίν της.

Ἡ ἐξώδικος τῆς Μ. Λουδοβίκης ἀπερρίφθη, διὰ τῆς ἀπὸ 8 Φε- βρουαρίου 1842 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Ζακύνθου, ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐφεσίβαλε, τῇ 26 Φεβρουαρίου 1842, ὁ σύζυγος καὶ ἐπίτροπος τῆς ἐνισταμένης Φραγκίσκος πτ Γεωργίου Βένιας, ἀλ- λά καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐφesis ἀντεκρούσθη παρὰ τῶν Καρρὲρ, τῇ 8 Μαρ- τίου 1842, καὶ δι' ἐνστάσεως τῶν ἀπὸ 25 Ν)βρίου ἰδίου ἔτους ὑπε- στηρίχθη ἡ πλήρης παραδοχὴ τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως, ὡς κακῶς ἐφεσιβληθείσης. Οὕτω ὑπεστηρίζετο, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος τιμά- ριον, καὶ τοι φύσει ἀδιανεμήτον καὶ ἀναπαλλοτρίωτον, κατέ- στη ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον, κατόπιν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ δια- τάγματος τοῦ 1825, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Καρρὲρ τὸ διήρσαν, κατὰ

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον τεῦχος.

τὸ 1830, ὁ δὲ δρ. Ἀναστάσιος διέθεσε μέρος τῶν τιμαριωτικῶν κτημάτων, ἅτινα ἐκ διανομῆς τῷ ἀνῆκον, ὅπως πληρώσῃ τὰ χρέη του καὶ ἔθεσεν ὑπὸ ἐδαφονομὴν τὰ λοιπά. Ἐν τέλει ὑπεστηρίζετο, ὅτι τὸ τιμάριον δὲν ἠδύνατο νὰ κανονισθῇ ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ Βασιλείου τῆς Ρουμανίας, ὡς ὑπεστήριζεν ὁ πληρεξούσιος καὶ σύζυγος τῆς Μ. Λουδοβίκης Βέργιας, καὶ οἱ ὅποιοι νόμοι περιέγραφον τήν, λόγῳ πρωτοτοκίας, διαδοχὴν καὶ τὴν συμμετοχὴν τῶν γυναικῶν εἰς αὐτό, ἀλλὰ τοῦναντίον ἔπρεπε τοῦτο νὰ ὑπαχθῇ εἰς τοὺς κανόνας τοὺς διαλαμβανομένους εἰς τοὺς βενετικούς τιμαριωτικούς νόμους.

Ἡ αἴτησις τῆς Μαρίας Λουδοβίκης ἀπερρίφθη, διὰ τῆς ἀπὸ 8 Φεβρ. 1842 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Ζακύνθου, ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐφεσίβαλεν ὁ Φραγκ. Βέργιας, σύζυγος καὶ ἐπίτροπος τῆς ἐνισταμένης Μ. Λουδοβίκης, τὴν 26 Φεβρ. 1842, οἱ δὲ Καρρέρ ἀντέκρουσαν ταύτην, τὴν 8 Μαρτίου ἰδίου ἔτους καὶ δι' ἐνστάσεώς των ἀπὸ 25 Ν)βρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, ὑπεστήριζον τὴν πλήρη παραδοχὴν τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου, κακῶς ἐφεσιβληθείσης. Παρατηρεῖτο δὲ διὰ τῆς αὐτῆς ἐνστάσεως, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ τιμάριον, καὶ τοι φύσει ἀδιανέμητον καὶ ἀναπαλλοτριώτον, κατέστη ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον, κατόπιν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος τοῦ 1825, δυνάμει τοῦ ὁποίου οἱ Καρρέρ προέβησαν εἰς τὴν διανομὴν αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1830, καὶ ὁ δρ. Ἀναστάσιος διέθεσε μέρος τῶν τιμαριωτικῶν κτημάτων, ἅτινα ἐκ διανομῆς τῷ ἀνῆκον, ὅπως πληρώσῃ τὰ χρέη του καὶ ἔθεσεν εἰς ἐδαφονομὴν τὰ λοιπά, πράξεις αὗται, αἱ ὁποῖαι οὐδεμίαν ζημίαν ἀπέφερον, α') διότι ἡ Μ. Λουδοβίκη, θυγάτηρ τοῦ δ)ρος Ἀναστασίου, δὲν εἶχε κληθῇ πρὸς κατάληψιν τοῦ τιμαρίου, β') διότι τὸ 1825 ὁ Κωνστ. Καρρέρ ὁ ὅποιος ἦτο καὶ νυμφευμένος καὶ εἶχε τέκνα, δὲν διέθεσε τιμαριωτικὰ κτήματα, ἀλλ' ἀπέκτησε μάλιστα τοιαῦτα καὶ διεβίβασε ταῦτα εἰς τὰ τέκνα του, ὡς ὑποχρεοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀνω διατάγματος.

Κατόπιν τούτου, ὅπως γνωσθῇ ἔάν ἡ ἐνισταμένη Μ. Λουδοβίκη εἶχε κληθῇ διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ τιμαρίου—τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀποτελοῦντος τὸ κυριώτερον σημεῖον τοῦ ζητήματος—ἔπρεπε ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι τὸ τιμάριον δὲν ἦτο, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ κανονισθῇ, ὡς ὑπεστήριζεν ὁ Βέργιας, ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ Βασιλείου τῆς Ρωμανίας, οἱ ὅποιοι περιέγραφον τήν, λόγῳ πρωτοτοκίας, διαδοχὴν καὶ τὴν κλήσιν τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ τὸ ὅποιον ἔπρεπε τοῦναντίον νὰ ὑπαχθῇ εἰς τοὺς κανόνας τοὺς περιγεγραμμένους εἰς τοὺς βενετικούς τιμαριωτικούς Νόμους.

Κατόπιν διαφόρων δικαστικῶν ἀποφάσεων καὶ ἐφέσεων, ἀπορριφθεῖσιν τῶν ἐνστάσεων τῆς Μ. Λουδοβίκης, τὸ τιμάριον ἐπεδικάσθη

ὀριστικῶς ὑπὲρ τῶν Καρρέρ, ἀποθανόντος δὲ τοῦ Κωνσταντίνου Π. Καρρέρ, ἡ ἐπὶ μακρὸν χρόνον σχολάσασα κληρονομία του περιήλθεν ἐν τέλει εἰς τὸν υἱόν του Φριδερίκον, κληρονόμον ἅμα τοῦ θείου του Διονυσίου Καρρέρ τοῦ Ἰωάννου.

Ἐν ἔτει 1877, ὁ Ἀντώνιος Ν. Σπαθάρος—καθὸ ἐκδοχεὺς τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἑταιρείας Κοράγιος καὶ Σουάν, καὶ ἄλλων, τῆς ἐν Τεργέστη Ἑταιρείας Υἱῶν Κ. Βερτουρμῆ καὶ τοῦ ἐν Σύρῳ Νικολάου Ε. Ἀδάμ,—δυνάμει συμβολαίων ἐκχωρήσεων, καθὸ πιστωτῶν πάντων εἰς βάρος τοῦ Φρειδ. Κ. Καρρέρ,—διὰ ὑπ' ἀρ. 2087 ἀπὸ 30 Ἰουνίου 1877 συμβολαίου τοῦ Συμβ)γράφου Ζακύνθου Σπ. Μονδίνου, ἔλαβεν εἰδικὴν ὑποθήκην ἐπὶ τῶν εἰς θέσιν Τεταρτία τῶν δήμων Ἀρκαδίων καὶ Ὑριαίων κτημάτων τοῦ αὐτοῦ Καρρέρ, ὅστις ἀναγνωρίζων χρέος του πρὸς τὸν ἄνω Σπαθάρον, παρεχώρησε, δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀρ. 6387 συμβολαίου συμβιβασμοῦ συνταχθέντος ἐνώπιον τοῦ Συμβ. Ζακύνθου Δ. Πολίτη, τὸ ἀνωτέρω ἐνυπόθηκον κτήμα του. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐνήσκη ὁ Σπαθάρος μέχρι τοῦ 1890, περίοδον, καθ' ἣν οἱ χωρικοὶ ἀστέστησαν εἰς τὴν παραλαβὴν τοῦ 1/4 τῶν καρπῶν, ὁ δὲ Σπαθάρος ἐνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸ Εἰρηνοδικεῖον πρὸς πληρωμὴν τῶν καρπῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου. Ἐκδοθεισῶν σχετικῶν ἀποφάσεων, ἐγένοντο ἐφέσεις καὶ ὑπεχρεώθη ὁ Σπαθάρος, κατόπιν ἀποφάσεων τοῦ Πρωτοδικείου, νὰ παρουσιάσῃ τοὺς τίτλους του, τοὺς ὁποίους ὁμως δὲν εἶχεν, ἀλλὰ τῷ παρεχώρησεν αὐτοὺς βραδύτερον ὁ Καρρέρ. Ἀποθανόντος τοῦ Σπαθαρίου, ἡ δίκη ἐγκατελείφθη καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον ἐγκαταλελειμμένη.

Στὸ ἐπόμενο : «Τιμάριον Μονῆς Στροφάδων».

Α. Χ. ΖΩΗΣ

RICORDO DI DRISCO

ALLA NOBILE SIGNORA
ASPASIA CHALCOCONDYLI—MAYROMICHALI

Da terra sorella un pugno d' eroi cui nel cuore
fremea il ricordo fervido

di Santarosa volle esser de la Grecia in guerra
contra il tiranno, ausilio.

Una dama gentil nel cui sangue pulsava l' avito
ardor di pugne impervie,

spinta a lenir gli eroi ne l' ineguale lotta
assister volle impavida,

quando nel vespro furon del mio Epiro le terre
d' italo sangue roride!

Ricorda Garibaldi, o Grecia: onorate, voi donne,
quella che gli avi perpetra!

TEODORO BRICCOS

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΖΑΚΥΝΘΟΥ (*)

ΑΠΟ ΤΑ ΒΕΝΕΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

Εἰς τὰ ἔγγραφα τὰ δημοσιευθέντα εἰς τὸ «Nuovo Archivio Veneto» (τόμος 19 σελ. 123 καὶ ἐξῆς) συναντῶνται πλεῖστα ὀνόματα κατοίκων Μεθώνης στελλομένων νὰ κατοικήσουν εἰς Κεφαλληνίαν.

Τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν διατηροῦνται ἕως σήμερον εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὡς Σκιαδόπουλος, Ρένεσης, Πλαίσας, Μπισκίνης, Στρούζας, Καμπάσης, Λεονταρίτης. Ἐκ τούτου ἀγόμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ πρόσφυγες αὐτοί, ἀφοῦ μετέβησαν ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, μετηνάστευσαν κατόπιν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου αἱ γαῖαι τὰς ὁποίας ἐδίδεν ἡ Βενετικὴ κυβέρνησις ἦσαν γονιμώτεραι.

Εἰς τὰ αὐτὰ ἔγγραφα τοῦ Nuovo Archivio Veneto (ἀριθ. 19) εὗρισκω ἔγγραφο τῆς 14ης Ἰουνίου 1501 τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνδραγαθισάντων εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κεφαλληνίας ἦτο καὶ ὁ Νικόλαος Ντὰ Κούρτσολα «ὁ ὁποῖος ἔχασε κατὰ τὸν ἀγῶνα ἓνα βραχίονα» καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη σημαντικὴ ἀμοιβὴ διὰ τὰς ὑπηρεσίας του. Πρόκειται ἀναμφιβόλως περὶ τοῦ πρώτου μέλους τῆς οἰκογενείας Κούρτσολα ἐγκατασταθέντος εἰς Ζάκυνθον.

Ἐπίσης εἰς ἄλλο ἔγγραφο (ἀριθ. 21) τῆς 11ης Φεβρουαρίου 1500 μεταξὺ τῶν διαφόρων οἱ ὁποῖοι ἀμείβονται διὰ τὴν γενναιότητα τὴν ὁποίαν ἔδειξαν κατὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ναυαρίνου εὗρισκω καὶ ἓνα Θωμᾶν Papadoti, (ὁ ὁποῖος ἀναμφιβόλως θὰ εἶναι Παπαδάτος) καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Βενετικὴ κυβέρνησις ὡς ἀμοιβὴν παραχωρεῖ εἰς τὴν Ζάκυνθον δέκα μόδια (moza) γαιῶν καλλιεργησίμων μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πληρώνη εἰς τὴν Βενετικὴν κυβέρνησιν ἓν ὑπέρπερον ἐτησίως ὡς φόρον.

**

Λόγου γενομένου περὶ ἐγκαταστάσεως διαφόρων οἰκογενειῶν εἰς Ζάκυνθον δὲν νομίζομεν ἄσκοπον νὰ παραθέσωμεν καὶ τὰ κατωτέρω περὶ τῆς οἰκογενείας Ρώμα.

Κατὰ τὸν γ. Α. Ζώνη (Δεξικὸν Φιλολογικὸν καὶ Ἱστορικὸν Ζακύνθου σελ. 967) ὁ πρῶτος Ρώμας ὁ ὁποῖος ἐγκαθίσταται εἰς τὴν Ζάκυνθον εἶναι ὁ Κανδιάνος, ὁ ὁποῖος ἐνεγράφη εἰς τὴν Χρυσὴν Βίβλον τὸ ἔτος 1621. Εἰς τὸ Ἑγκυκλοπαιδικὸν Δεξικὸν Ἑλευθερουδάκη (τόμ. II σελ. 212) εἰς ἄρθρον περὶ τῆς οἰκογενείας Ρώμα ἀναγινώσκομεν ὅτι ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐγκατεστάθη εἰς Ζάκυνθον περὶ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος ἐκ Κρήτης.

Ἐν τούτοις εὗρισκομεν εἰς τὰς Πάτρας μέλη τῆς οἰκογενείας Ρώμα εἰς ἐποχὴν πολλὴν παλαιωτέραν. Οὕτω εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Ernst Gerland: Quellen zur Geschichte des Lateinischen Erzbistums Patras (Leipzig 1903) εἰς τὴν σελίδα 226, εἰς συμβόλαιον τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1440, παρουσιάζεται ὡς μάρτυς εἰς Πάτρας ὁ «κὺρ Ἰάκουμος ντὲ Ρώμα».

Ἐπίσης εἰς σελίδα 220 εὗρισκομεν τὸν αὐτὸν Ρώμαν μάρτυρα εἰς ἄλλο συμβόλαιον. Καὶ κατωτέρω (σελίς 222) ἀναφέρεται ὁ «μαῖστορ Ἀντώνιος ντὰ Ρώμα τοῦ χρυσοχοῦ». Κατὰ τὸ 1429 (σελίς 210 τοῦ αὐτοῦ βιβλίου) ἀναφέρεται ὡς μάρτυς ὁ Zuliano Iacobi de Roma καὶ εἰς ἄλλο συμβόλαιον τῆς 21ης

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Ἀπριλίου 1456 ἀναγράφεται «ἐνώπιον κυροῦ Τζυλιάνου ντὰ Ρώμα» (σελ. 233).

Νὰ πρόκειται τάχα περὶ τῆς ἰδίας οἰκογενείας, ἡ ὁποία κατόπιν ἐμφανίζεται εἰς τὴν Ζάκυνθον; Δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν κατηγορηματικὴν ἀπάντησιν. Πιθανὸν ἡ οἰκογένεια τῶν Ρώμα νὰ ἐγκατεστάθῃ τὸ πρῶτον ἐξ Ἰταλίας εἰς Πάτρας, τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ Πάτραι ἦσαν κέντρον Φράγκων, καὶ ἐκεῖθεν νὰ μετέβῃ εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἔμεινεν ἀρχετὸν καὶ ὀπόθεν ἓνας κλάδος μετηνάστευσεν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Αὕτη εἶναι ἡ πιθανωτέρα ἐξήγησις. Πάντως παραμένει ἐνδιαφέρον τὸ γεγονός ὅτι ἡ οἰκογένεια Ντὲ Ρώμα ἐμφανίζεται πρῶτον εἰς τὰς Πάτρας.

*
* *

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς ἄλλην πηγὴν, γαλλικὴν, ἡ ὁποία μᾶς δίδει μερικὰς πληροφορίας περὶ Ζακύνθου. Εἰς τὸ ὀγκῶδες καὶ πολύτιμον ἔργον τοῦ Charriere «Negociations du Levant» εἰς τὸν πρῶτον τόμον σελ. 205, συναντῶμεν ἐπιστολὴν τοῦ De Baif πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Auxerre σταλεῖσαν τὴν 25 Ἰουλίου 1532 ἀπὸ τὴν Βενετίαν. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ἀναφέρεται ὅτι ἡ βενετικὴ κυβέρνησις ἀνυσύχει διότι οἱ Τούρκοι ἔχουν ἀπόφασιν νὰ λεηλατήσουν τὴν Ζάκυνθον, ἀντεκδικούμενοι διὰ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Μεθώνης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην δὲν γνωρίζομεν μαμμίαν ἐκστρατείαν τῶν Βενετῶν ἐναντίον τῆς Μεθώνης, ἀπεναντίας ἡξεύρομεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ὅτι ὁ Γενουήσιος ναύαρχος Δόριας κατέλαβε κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τὴν Κορώνην. Συμπεραίνομεν λοιπὸν ὅτι πρόκειται περὶ παραδρομῆς. Πάντως ἡ λεηλασία τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Ζακύνθου πρὸς ἀντεκδίκησιν δὲν ἔλαβε χώραν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀλλὰ μόνον τὸ 1547, ὅτε ὁ Τούρκος στόλαρχος Χαϊρεδὶν Βαρβαρόσας ἐπετέθη κατὰ τῆς Ζακύνθου. Σχετικῶς μὲ τὴν ἐπιδρομὴ ταύτην εἰς τὸ αὐτὸ σύγγραμμα συναντῶμεν μίαν ἄλλην λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐπιστολὴν τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Macop πρὸς τὸν καρδινάλιον du Bellay ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1537. Τὸ κείμενον ἔχει οὕτω:

«Ὁ ἐνταῦθα πρέσβυς τῆς Βενετίας ἔλαβεν ἐπιστολὰς αἱ ὁποῖαι λέγουσι ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος ἔχωρίσθη καὶ τὸ ἐν αὐτοῦ τμήμα ἐπῆγεν εἰς τὴν Γλαρέντζαν καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἑλλησπόντου (τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου) καὶ ὅτι τὰς 28 παρελθόντος μηνὸς τὸ τμήμα αὐτὸ ἐπέστρεψε ἀπὸ τὸν Ἑλλησπόντον διὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν λοιπὸν στόλον τὸν εὗρισκόμενον εἰς τὴν Γλαρέντζαν. Λέγουσι προσέτι αἱ ρηθεῖσαι ἐπιστολαὶ ὅτι εἴκοσι πέντε ἀπὸ τὰ πλοῖα αὐτά, γαλέραι καὶ φοῦσαι, προσήγγισαν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἀπεβίβασαν ἄνδρας εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ συνέλαβον 50 ἕως 60 κατοίκους καὶ ἔκαμαν καὶ ἄλλας τινὰς βλάβας, ἀλλὰ μικρὰς σημασίας».

Περὶ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης βλέπε Π. Χιώτου, Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα Ζακύνθου Τομ. 3 σελ. 94, ὅπου γίνεται λόγος λεπτομερῆς περὶ τῶν δεινῶν τῶν Ζακυνθίων ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν τῶν Τούρκων.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑΣ

N. ΛΑΣΚΑΡΗ

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΕΤΗ ΤΟΥ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΘΕΑΤΡΟΥ (*)

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Πολὺ πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς παραστάσεως αἱ θέσεις πᾶσαι τοῦ θεάτρου εἶχον ἐνοικιασθῇ ἀπὸ τοὺς προνοητικωτέρους. Τούτου ἕνεκα ἠγγέλθη ἀμέσως καὶ δευτέρα παράστασις διὰ τοὺς μὴ κατορθώσαντας νὰ εὗρουν θέσεις κατὰ τὴν πρώτην. Αἱ δύο αὗται παραστάσεις τοῦ Ὁρέστου ἐδόθησαν τὴν 4 καὶ 19 Φεβρουαρίου 1825. Τὰ πρόσωπα τῆς τραγωδίας εἶχον διενεμηθῇ ὡς ἑξῆς :

Ὁρέστης.— Κωνστ. Ἀριστίας, Βυζάντιος.

Πυλάδης.— Νικολ. Κονοφάος, τοῦ ποτὲ Ἀναστασίου, Κερκυραῖος.

Αἴγισθος.— Δημ. Δεσποτόπουλος, Ἀγχιαλίτης.

Ἠλέκτρα.— Σπυρ. Ἀλεξιάκης, Κερκυραῖος.

Κλυταιμνήστρα.— Κωνστ. Δημητρίου Κώστα Δήμιου, Κερκυραῖος.

«Εἰς τὴν παράστασιν ταύτην (φέρεται ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἐκδόσεως τοῦ Ὁρέστου) οἱ ἄξιοι οὗτοι νέοι, δὲν ἀνέδειξαν μόνον τὴν δύναμιν καὶ τὸ ὕψος τοῦ Ἰταλοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ μάλιστα ἐνέπνευσαν ἰσχυρῶς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θεατῶν ἐκείνων τὸν γλυκύτατον ἔλεον μεμιγμένον μὲ τὸν φόβον, τὸ μόνον σκοπούμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει ἡ τραγωδία».

Ἡ ἐπιτυχία τῶν δύο αὐτῶν παραστάσεων ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐρασιτέχνους νὰ δώσωσι καὶ ἄλλας παραστάσεις ὑπὸ τὰς ὁδηγίας πάντοτε τοῦ Ἀριστίου. Κατ' αὐτάς ἐδόθησαν ὁ Ἀγαμέμνων τοῦ Ἀλφειῆ κατ' ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ Πλάτωνος Πετρίδου, τοῦ εὐεργέτου τῆς Κερκυραϊκῆς νεολαίας, ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Ἀλφειῆ, (1) ὁ Δημοφῶν τοῦ Μεταστασίου, ὁ Μωάμεθ τοῦ Βολταίρου καὶ ἡ Ἀνδρομάχη τοῦ Ρακίνα.

Τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἀγαμέμνονος (2) ἐξέδωσεν ὁ Πλάτων Πετρίδης (3) ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1826. Τὸ ἐπόμενο ἔτος ὁ Κερκυραῖος Ἰωάννης Πετριτσόπουλος μετέφρασε καὶ ἐξέδωσεν ἐν Κερκύρᾳ ἐπίσης τὸ αὐτὸ ἔργον. Ἐκ τῶν δύο αὐτῶν μεταφράσεων ἀποσπῶμεν πρὸς σύγκρισιν τῆς γλώσσης τῆς τότε ἐποχῆς τὴν πρώτην σκηνὴν τῆς πρώτης πράξεως. Ἡ τοῦ Πετρίδου ἔχει ὡς ἑξῆς :

Πρᾶξις πρώτη, σκηνὴ πρώτη

Αἴγισθος

Τί μ' ἀκλουθεῖς αἰμοσταγῇ, φρικώδη,
τ' ἀνεκδικήτου μου πατρὸς ὀργίλε

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

(1) Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μεταφράσεως τῆς Ἀντιγόνης, ἄγνωστον ὑπὸ τίνος γενομένης, ἐξεδόθη καὶ ἑτέρα τοιαύτη ἐν Κ)πόλει ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον : Ἀντιγόνη· τραγωδία τοῦ Ἀλφειῆρου μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ὑπὸ Δ. Δ. ἐν Κωνσταντινουπόλει, τύποις Ι. Λαζαρίδου 1848.

(2) Ὁ Ἀγαμέμνων, τραγωδία Βίκτωρος Ἀλφειῆρου μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν παρὰ Π. Πετρίδου. Κορυφαί, ἐκ τῆς τυπογραφίας τῆς Διοικήσεως.

(3) Ὁ Ἀγαμέμνων, τραγωδία Βίκτωρος Ἀλφειῆρου, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Ἰωάννου Πετριτσόπουλου. Ἐν Κερκύρᾳ 1827, ἐκ τῆς τυπογραφίας τῆς Κυβερνήσεως.— Τοῦ αὐτοῦ ἔργου τοῦ Ἀλφειῆρου ἐδημοσιεύθη καὶ ἑτέρα μετάφρασις ἐν Ἀθήναις τῷ 1840 ὑπὸ Ι. Δ. Μ.

ἴσκιε ; Τραβήξου... ἀπάφησαί με... φεῦγα.
Πίσω τὰς ὄχθας τὰς στυγεῖς στρέψε
νάξαναβρῆς : Στὸ στήθος μ' ὄλαις, Θυέστη,
ταῖς μανίαις σου θρέφω μεσ' ταῖς φλέβαις
τὸ ἴδιόν σου αἷμα νοιώθω. Γεννημένος
τὸ ξεύρω, ὅτι εἶμαι ἀπ' ἀσελγῇ μοιχείαν.
Μόνον στὸ κοῖμα· οὐδ' εἶναι γιὰ τοῦτο ἀνάγκη
νὰ βλέπω σέ, καὶ νὰ ἐνθυμούμαι. Ξεύρω
πῶς 'π' τὴν Τρωάδα νικητὴς στὸ Ἄργος
γυρίζεις, μέγας καὶ πολὺς ὁ Ἀτρείδης.
Εἰς τὸ δίκόν του ἐδῶ Παλάτι μέσα
τὸν ἀναμένω : ἄς ἔλθῃ, ὁ θριαμβὸς του
βραχὺς σ' ὀρκίζω θᾶν'. Τὰ βήματά μου,
'κδίκησιν μόνον τὰ ὀδηγεῖ καὶ μέσα
'κδίκησιν μόνον ἡ καρδιά μ' φωνάζει.
Ἡ ὥρα ποῦ θᾶσαι ἐκδικημένη φθάνει.
Ἐδῶ, Θυέστη, πλὴν παρ' ἑνα θυμῷ
θὰ ξαπλωθῇ καὶ θὰ χορτάσῃς τ' αἷμα
τ' Ἀτρείδου. Μὰ πρὶν τοῦ ξίφους, πρέπει πρῶτον
Νὰ βάλω εἰς πρᾶξιν τέχνας : στέκω μόνος,
καὶ δίχως ἄρματ' ἐναντίον τόσον
δυνατοῦ Βασιλέως : καὶ θὰ βρῶ τρόπον
νὰ θριαμβεύσω, ἂν τὴν ὀργὴν μῖσος
στά στήθημ' μέσα πλακωτὰ δὲν θλίβω !
Ἡ τοῦ Ἰωάννου Πετριτσόπουλου οὕτω :

Πρᾶξις πρώτη, σκηνὴ πρώτη

Αἴγισθος

Διατὶ μὲ κατατρέχεις ὀργισμένη
αἵματηρὰ σκιά τρομερωτάτη
τ' ἀνεκδικήτου τρισαθλίου πατρὸς μου ;
Ἄφες με... ὑπάγε... παῦσον, ὦ Θυέστη !
Πήγαινε πάλιν τῆς στυγρῆς τὰς ὄχθας
Νὰ κατοικήσῃς. Ὀλὴν τὴν ὀργὴν σου
στά στήθη μέσα τρέφω. Τὸ σὸν αἷμα
Μάλιστα εἰσρέει στὰς ἰδικὰς μου φλέβας.
Τέκνον ἐγὼ δυσφήμου αἰμομιξίας
εἰς τ' ἔγκλημα ἐγεννήθην. Τὸ γνωρίζω
οὐδ' εἶναι ἀνάγκη πρὸς ὀφθαλμῶν νὰ σ' ἔχω
διὰ νὰ ἐνθυμηθῶ. Ἐκ τῆς Τρωάδος
ἤξεύρω ὅτι ἐπαιρόμενος ὁ Ἀτρείδης
δεδοξασμένος νικητὴς εἰς τ' Ἄργος
ἐπιστρέφει· ἐγὼ ἐδῶ τὸν περιμένω
εἰς τὴν Βασιλικὴν Αὐλὴν του ἄς ἔλθῃ
ὀλιγοχρόνιος σοὶ τ' ὀμνύω θελ' εἶναι
ὁ θριαμβὸς του. Ἡ ἐκδίκησίς σου μόνη
θέλει ὀδηγεῖ τὰ βήματά μου πάντα.
Αὐτὴ μου ἔχει, εἰς τὴν καρδίαν τοιγύρῳ.
Πλησιάζει ἤδη ὁ καιρὸς· θέλει τὴν λάβεις !
Θὰ λάβῃς πολλὰ θύματα, Θυέστη !

Κρουνηδὸν θὰ ἐκροφήσης Ἀτρέως αἷμα
Ἀλλὰ πρὶν ἢ τὸ σίδηρον ἀρμόζει
Τέχνην νὰ ἐπεργασθῶ ἄοπλος καὶ μόνος
Βασιλέως ἰσχυροῦ μένω ἐναντίον,
Ἄν τὴν ὀργὴν καὶ μῖσος δὲν πλακώσω,
πῶς δύναμαι ποτὲ νὰ ἐλπίσω Νίκην;

(Ἀκολουθεῖ)

N. ΛΑΣΚΑΡΙΣ

BIBLIOGRAPHIE IONIENNE

(Προσθήκαι καὶ διορθώσεις) (¹)

—73. Per l'arrivo in Corfù di sua Eccellenza il Signor Conte giovanni Capodistria, membro del consiglio privato di S. M. l'Imperatore di tutte le Russie, segretario di stato ec. ec. ec. Sonetto (1819).

Ἡμίφυλλον 0,18×0,28 ἐκ. μ., περιλαμβάνον ποίημα εἰς τέσσαρας στροφάς Νικολάου Κονοφάου ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ Καποδιστριαίου εἰς Κέρκυραν.

—74 (2261). Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ιβ' βουλῆς τῆς Ἑπτανήσου δόκτωρος Ἡλία Ζερβοῦ Ἰακωβάτου, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 21ης Μαρτίου 1862, ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς ἀπαντήσεως. Ἐκδίδεται δι' αὐθορμήτου ζήλου τῆς φιλοπάτριδος νεολαίας.

Κερκύρα, τυπογραφεῖον Ἀντωνίου Τερζάκη 1862.

Εἰς 8ον, σελ. 16.

—75. Κατάταξις ἐπὶ τῆς ἀπὸ 28 Φεβρουαρίου 1862 προσφωνήσεως τοῦ ἱερέως Π. Κλάδης καὶ ἐπὶ τῆς 7 ἀπὸ Μαρτίου (sic) 1862 δηλώσεως, τοῦ Δρος Ἀντωνίου Θεριανοῦ (κάτω). Ἐν Ζακύνθῳ, τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου 1862.

Ἡμίφυλλον 0,19×0,27 ἐκ. μ., τὸ περιεχόμενον τούτου εἶναι τὸ ἑξῆς:

Ἐπειδὴ ὁ ἱερεὺς τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατὰ τοὺς ἱεροὺς καὶ ἀποστολικούς αὐτῆς κανόνας, ὀφείλει νὰ καταγίνεται κυρίως καὶ ἀποκλειστικῶς, εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων καὶ ἱερῶν Γραφῶν, εἰς τὴν κατήχησιν τοῦ ποιμνίου του, καὶ εἰς τὰς ἀδιάκόπους μελέτας τῆς θρησκείας, αἵτινες τοῦ ἐπασχολοῦν τὴν ἡμέραν, καὶ μέρος τῆς νυκτός, οἷον Ἀναγνώσεις Ὁρθρων, Ὁρθῶν (sic), Ἐσπερινῶν, Ἀποδείπνων, Μεσονυκτιῶν, θείων Μυσταγωγιῶν, ὀφείλει δὲ νὰ γίνεσθαι τύπος, καὶ ὑπογραμμὸς τῶν πιστῶν.

Ἐπειδὴ οἱ διαπληκτισμοὶ ἀπλῶς πολιτικοί, οἱ συνήθως συνεπιφέροντες τὸ μῖσος, τὰς διαιρέσεις καὶ ἄλλα μύρια κακά, ἀπαγορεύονται ρητῶς εἰς τοὺς ἱερεῖς, καθὼς ἀσυμβίβαστοι μὲ τὸν ἱερὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, τείνουσι δὲ νὰ ἀφαιρέσωσιν τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἱερέως, καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν πιστῶν.

Ἐπειδὴ μόνον ὁσάκις πρόκειται περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος, ὑπὸ τυράννων καταπατομένης καὶ μαστιγούμενης, ὁ ἱερεὺς ὀφείλει μόνον νὰ εὐ-

(¹) Συνέχεια ἐκ τοῦ τεύχ. 60—62, Στ. στ'. (1932) σ. 78 κ. ἐ.

λογῇ τὸν ἀγῶνα, καὶ τὰ μέσα τῆς ἀπελευθερώσεως, οὐχὶ δὲ νὰ παραβαίῃ καὶ περαιτέρω.

Ἐπειδὴ ὁ ἱερεὺς Π. Κλάδης, ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρενέβη τὰς συνοδικὰς διατάξεις, παρημέλησε τὰ ἱερὰ καὶ σοβαρὰ αὐτοῦ καθήκοντα, μάλιστα ἐν καιρῷ τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, κατὰ τὸ στάδιον τῆς ὁποίας οἱ πνευματικοὶ ἀγῶνες περισσεύουσι, καὶ ἀπαιτεῖται μεγαλύτερα ἀφοσίωσις καὶ ἄσκησις.

Ἐπειδὴ οὐτε περὶ ἱεροῦ ἀγῶνος τῆς πατρίδος πρόκειται, οὐτε περὶ εὐλογίας ὄπλων, κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ ἀλλ' ἀπλῶς περὶ προσωπικῶν διαπληκτισμῶν, ἔτι μᾶλλον ὑποθαλαπομένων ἐκ τῆς ἐξημένης.

Ἐπειδὴ ἐπομένως, δὲν ἔχει τίτλους ἱκανοὺς, καὶ νομίμους, νὰ προσφωνήσῃ γηραιούς καὶ ἐγνωσμένους πολίτας, ἔχοντας ἅπαντα τὰ προσόντα δηλώσεως καὶ σχετικῆς ἐγγραφῆς.

Διὰ ταῦτα

Χωρὶς νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὴν κατ' οὐσίαν ἐξέτασιν, κηρύττει ἀπαράδεκτον καὶ λῆαν ἡμαρτημένην τὴν προσφωνήσιν τοῦ ἱερέως Κλάδης, ὅστις θέλει πληρώσῃ καὶ τὰ τῆς δίκης ἔξοδα τοῦ Δρος Ἀντωνίου Θεριανοῦ, διὰ δεήσεων καὶ θείων ἱεροπραξιῶν, κατὰ τὰς ἁγίας ταύτας ἡμέρας, αἵτινες τὸν προκαλοῦσιν εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἱερῶν αὐτοῦ καθήκοντων.

Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐνώσεως ὁ ἱερεὺς Π. Κλάδης, ὁ περισσοτέρως πρωτοστατήσας διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἐνώσεως, ὁμίλησε δημοσίως κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων τὰ τῆς ἐνώσεως, τῶν καταχθονίων λεγομένων Ριζοσπαστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων, φαίνεται, κατέταξε καὶ τὸν Ἀντώνιον Θεριανόν, ὅστις ἠναγκάσθη τὰ προβῆ εἰς δηλώσεις, ἕνεκα τούτων οὗτοι ἐκυκλοφόρησαν τὸ ἐν λόγῳ ἡμίφυλλον, ὅπερ πρὸς σύγχυσιν εἰς τὸ τέλος ὑπογράφουν: **Εἰς Ὁρθόδοξος Ριζοσπάστης.** Προσπαθοῦσι δέ, διὰ τῆς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν παραθέσεως τῶν φράσεων: **Τὸ δικαστήριον τῆς κοινῆς γνώμης, σταθμῆσαν τοὺς καθυποβληθέντας λόγους, καὶ τὰ προσαχθέντα ἔγγραφα, ἀνατρέξαν τὰ γεγονότα, παρόντα καὶ παρελθόντα κ.λ.π.** νὰ παρουσιάσωσιν τὴν ἀντίληψιν τῆς κοινωνίας ἀντίθετον πρὸς τὰς πολιτικὰς ἰδέας τοῦ ἱερέως Κλάδης, καὶ συνεπῶς τὴν δυσφορίαν πρὸς τὴν παρασκευαζομένην ἐνωσιν τῆς Ἑπτανήσου.

(Ἐχει συνέχεια)

ΔΙΟΝ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Κυρία Μινώτου Χαίρετε

Τὸ Πάσχα ἦρθε σπῆτι μου ὁ Φίλος μου Νίκος Μανταφούνης ἀπὸ τὸ Καρλόβασι τῆς Σάμου. Ἀφ' οὗ λοιπὸν μὲ διαβεβαίωσε πὺς στὴ Σάμο λένε: **θὰ μᾶς οὐρθεὶ ἀντὶ θὰ μᾶς ἔρθε** εἶπαμε πὺς γίνεται τοῦτο ἀναλογικὰ ἀπ' τὸ **θὰ μοῦρθε**, ἀλλὰ ἀμφισβητήθηκε ἡ ὑπαρξὴ τοῦ τύπου, τὰρα δὲν πιστέβω πὰ ν' ἀμφιβάλλει κανεὶς γιὰ τὴ γνησιότητά του, τότε λένε στὴ Σάμο. **Ρίξτε τὸ γράμμα μου ἀπ'τὸ σὲ καμιὰν ἄκρη τοῦ περιοδικοῦ σας.**

8—5—33.

Πάντα δικός σας
Μ. Φιλήντας

Η ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Ἐξ ἀφορμῆς ἑνὸς βιβλίου (*)

Ὅταν πρὸ ὀλίγων μηνῶν (1) παρεπονόμην εἰς τὴν «Ν. Ἑστία» (2) διὰ τὴν ἀπουσίαν κάθε βιβλιογραφικοῦ βοηθήματος πρὸς μελέτην τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, δὲν ἠμποροῦσα νὰ μαντεύσω, ὅτι τόσον σύντομα θὰ μου ἐδίδετο ἡ ἐξαιρετικὴ εὐχαρίστησις νὰ χαιρετίσω τὸ πρῶτον συστηματικὸν βιβλιογραφικὸν δημοσίευμα περὶ Νεοέλληδος ποιητοῦ (3). Ἡ *Παλαμικὴ Βιβλιογραφία* τοῦ Γ. Κατσίμπαλη δὲν εἶναι καρπὸς τῆς μελέτης μου ἐκείνης· ἀποτελεῖ ὁμῶς τὴν καλυτέραν τῆς ἐμπράγματον ἐπιβεβαίωσιν.

Ἐπιβεβαίωσιν πρῶτα πρῶτα τοῦ πόσον ἐπείγει ἡ σύνταξις μιᾶς βιβλιογραφίας τῆς ἐθνικῆς μας λογοτεχνίας. Τὴν ἀναγκαιότητα αὐτὴν αἰσθάνονται τῶρα καὶ ἀναγνωρίζουν ὅλοι· ἀλλὰ χρειάζεται νὰ φυλλομετρήσῃς τὸ βιβλίον τοῦ Κατσίμπαλη, νὰ διαπιστώσῃς εἰς ἓνα συγκεκριμένον παράδειγμα, πόσα πράγματ' ἀπὸ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῶν τελευταίων ἐτῶν, ποῦ ὁ καθένας μας ὀλίγον ἢ πολὺ παρακολουθεῖ αὐτοπροσώπως, μᾶς μένουν ἄγνωστα, διὰ νὰ αἰσθανθῇς εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν, μὲ πόσον πτωχὰ βιβλιογραφικὰ βοηθήματα εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐργάζεται ὁ μελετητὴς τῆς λογοτεχνίας μας.

Ἐπιβεβαίωσιν κατὰ δεῦτερον λόγον τῆς πεποιθήσεώς μου, τί ἠμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ ἐργατικότης καὶ ἡ εὐσυνειδησία ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅταν ἐκδηλώνεται ὄχι εἰς δημοσιογραφισμοὺς πολυστήλους, ἀλλ' εἰς ἔργα οὐσιαστικὰ καὶ χρήσιμα, ὅπως ἡ σειρά *Γὰρ νὰ γνωρίσουμε τὸν Παλαμᾶ* καὶ ἡ *Παλαμικὴ Βιβλιογραφία*. Καὶ συλλογίζομαι: 100 καὶ πλέον φιλόλογοι ζοῦν μόνον μέσα εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐξ αὐτῶν οὔτε τὸ 1/10 δὲν ἔχουν ἄλλα ἐξωσχολικά ἐνδιαφέροντα δι' ἄλλους κλάδους τῆς ἐπιστήμης, τοὺς ὁποίους

(*) Γ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗ *Παλαμικὴ Βιβλιογραφία* 1926 — 1931. Ἀθήνα, Τυπ. «Ἑστία» 1932, σελ. 62.

(1) Ἡ προκειμένη μελέτη, συνταχθεῖσα πρὸ πολλοῦ, δημοσιεύεται μόλις τῶρα διὰ λόγους, ποῦ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκθέσω ἐδῶ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔχει ἤδη κυκλοφορήσῃ τὸ 1. τεῦχος τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ *Ρυθμός*, ὅπου σ. 35—39 δημοσιεύεται διεξοδικὴ κριτικὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Κατσίμπαλη ὑπὸ τοῦ Β. Λαούρδα. Μὲ τὸν Λαούρδαν—καὶ το διαπιστώνω μὲ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν—συναντῶμεθα εἰς πολλὰ σημεῖα, διαφωνοῦμεν ὁμῶς εἰς τὸν νόνον γενικῶς, μὲ τὸν ὅποιον κρίνεται τὸ βιβλίον. Ἐγὼ π. χ. δὲν θὰ ἐπέγραφα τὴν κριτικὴν μου *Δῶρα ἄδωρα*. Εἰς τὸ ἴδιον περιοδικὸν ἐδημοσιεύθη ἡ δημοσιεύεται ἡ βιβλιογραφία τοῦ Σολομοῦ ὑπὸ Ν. Τωμαδάκη καὶ Σ. Βογιατζίκη. Πῶς νὰ μὴν αἰσιοδοξῇ κανεὶς;

(2) 6 (1932) σ 401 κέξ. Ἴδε καὶ τὸ βιβλίον μου *Ἡ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας*. Ἐκδ. β'. Ἀθήναι 1932 σ. 12 κέξ.

(3) Διὰ τὰ ὀλίγα χρόνια (1907—1920), ποῦ περιλαμβάνει πολυτιμωτάτη εἶναι ἡ Βιβλιογραφία τοῦ Ν. Πολίτου. Χρήσιμα ἐπίσης τὰ βιβλιογραφικὰ σημειώματα μερικῶν ἀρθρῶν τῆς Μ. Ἐγκυκλοπαιδείας, ἰδίως τοῦ Τ. Ἀγρα. Ἀλλ' αὐτὰ οὐτ' ἀναπληρῶνουν οὐτ' ἐπιδιδῶναι ν' ἀναπληρώσουν μίαν πλήρη καὶ συστηματικὴν βιβλιογραφίαν τῆς λογοτεχνίας μας.

κανεὶς δὲν θὰ εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ περιφρονήσῃ χάριν τῆς νεοελληνικῆς βιβλιογραφίας. Οἱ περισσότεροι ἀγαποῦν καὶ διαβάζουν, ὅπως λέγουν, τὴν ἐθνικὴν μας λογοτεχνίαν, μερικοὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ βακχεῖαν καὶ οὐρανίους γλυκασμοὺς ἐνώπιον κάθε λέξεως χωρὶς τὸ τελικὸν ν. Ἄν ὁ καθένας τῶν κατεπιάνετο μὲ τὴν ἰδίαν ἀγάπην καὶ τὴν ἰδίαν καρτερίαν μ' ἓνα λογοτέχνην—καὶ ἂς μὴν εἶναι ὁ Παλαμᾶς, ἡ εὐρύτερα καὶ βαθύτερα ἴσως διάνοια τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ πλήρης βιβλιογραφία εἶναι πραγματικὸς ἄθλος—ἂν, ἀντὶ νὰ πιπιλίζουν διαρκῶς τὸ «σχολεῖον ἐργασίας» καὶ τὰς ἄλλας παιδαγωγικὰς πανακείας, διέθεταν τὰς καλοκαιρινὰς τῶν ἔστω διακοπὰς εἰς τοιοῦτον ἔργον, ὀλιγώτερον ἴσως θορυβῶδες, ἀλλὰ περισσότερον γόνιμον καὶ θετικόν, πόσον θὰ εἶχαμεν προχωρήσει εἰς τὴν δημοιοργίαν νεοελληνικῆς φιλολογίας! Νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι τὸ παράδειγμα ἑνὸς ἐρασιτέχνου—μὲ τὴν ἀρχικὴν, τὴν ὥραϊαν σημασίαν τῆς λέξεως—θὰ φιλοτιμήσῃ τοὺς νεωτέρους τοῦλάχιστον ἐκ τῶν φιλολόγων μας νὰ κάμουν ὅ,τι ὡς τώρα δὲν ἔγινε; Εἶναι ἡ βαθύτερα εὐχή, μὲ τὴν ὁποίαν χαιρετίζω τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πολυτίμου τούτου βιβλίου.

Ἡ *Παλαμικὴ Βιβλιογραφία* τοῦ Κατσίμπαλη περιλαμβάνει τὴν παραγωγὴν μιᾶς πενταετίας μόνον, τῶν ἐτῶν 1926—1931 (1), εἰν' ἐπομένως ἀπόσπασμα μεγαλυτέρας ἐργασίας, ἐκτεινομένης εἰς ὀλόκληρον τὴν παραγωγὴν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ μας, τὴν ὁποίαν συντόμως, ἐλπίζομεν, θὰ μας παρουσιάσῃ ὁ συγγραφεὺς. Διὰ τοῦτο νομίζω σκοπιμώτερον, ἀντὶ νὰ περιορισθῶ εἰς κριτικὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἐκδοθέντος τμήματος, νὰ ἐκθέσω μερικὰς γενικωτέρας σκέψεις περὶ τῶν κανόνων καὶ τῶν μεθόδων τῆς συντάξεως τῆς ὀριστικῆς Παλαμικῆς Βιβλιογραφίας, ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῶν στοιχείων, ποῦ παρέχει ὁ Κατσίμπαλης. Εἰς τὸ συγκεκριμένον παράδειγμα τῆς βιβλιογραφίας τοῦ Παλαμᾶ θὰ καταδεχθῶ σαφέστερα, νομίζω, αἱ κύριαι γραμμαὶ τῆς συντάξεως τῆς βιβλιογραφίας οἰουδήποτε ἄλλου λογοτέχνου, παρὰ ἂν ἐξεφέροντο ἀφηρημένα καὶ ἀορίστως γενικοὶ κανόνες καὶ μέθοδοι.

Ὡς γνωστόν, τρεῖς κυρίως ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχῃ καθεὶ καλὴ βιβλιογραφικὴ ἐργασία: νὰ εἶναι *πλήρης*, νὰ εἶναι *ἀκριβής*, νὰ εἶναι *εὐχρηστος*.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, ἐπιβάλλεται ὁ βιβλιογράφος νὰ ἐξαντλήσῃ ὅλας τὰς πηγὰς, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συγκεντρωθῇ χρήσιμον ὅλκον καὶ νὰ παράσῃ καθαρὸν τὸν ἀπολογισμόν τῆς συλλεκτικῆς του ἐργασίας, ὥστε νὰ διευκολυνθῇ ἐκεῖνος, ποῦ θὰ θελήσῃ εἰς τὸ μέλλον νὰ τὴν συνεχίσῃ ἢ νὰ τὴν συμπληρώσῃ. Αὐτὸς εἶναι ὁ κανὼν, τὸν ὅποιον ἄλλοτε διετύπωσα, ὅτι ἡ βιβλιογραφία πρέπει νὰ εἶναι καὶ *ἀρνητικῶς* πλήρης. Εἰς τὸν πρόλογον δηλαδὴ πρέπει ὁ βιβλιογράφος νὰ παραθέσῃ κατάλογον τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν βιβλιοθηκῶν, τῶν ὁποίων ἐξήτασε τὰ δελτία καὶ τοὺς καταλόγους μέχρι τοῦ ἔτους 1932 π.χ., τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, τὰς ὁποίας ἀπεδελτίωσε (π. χ. ἐξηρευνήθη συστηματικῶς τὸ *Ἑλ. Βῆμα* τῶν ἐτῶν 1925—1930, ἡ *Ν. Ἑστία* τῶν ἐτῶν 1927—1931 καὶ οὕτω καθεξῆς), ἀνεξαορτήτως ἂν εὐρέθη τίποτε εἰς τὸν δεῖνα τόμον τοῦ δεῖνα περιοδικοῦ. Ἐτσι θὰ εἶναι δυνατόν εἰς ἐμὲ ἀμέσως νὰ ἐξακριβῶνω, τί δὲν ἐπρόλαβεν ἡ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξετάσῃ (διότι δὲν εὐρήκε π.χ. τὸν σχετικὸν τόμον κλπ.) ὁ προκατόχος

(1) Τὸ 1926 ἐξελέγη προφανῶς, διότι συμπίπτει μὲ τὴν 50ετηρίδα τοῦ Παλαμᾶ, εἰν' ἐπομένως ἓνας σταθμὸς. Ἄλλως τε ὁ ἐκδίδων ἐν ἀπόσπασμα ὡς ἀπόσπασμα δικαιοῦται ν' ἀρχίσῃ καὶ νὰ τελειώσῃ, ὅπου ἐκεῖνος νομίζει.

Κατόπιν ἀνεβάστηκε ὁ Σαϊπηρικός «*Ο'θέλλος*», πού παρ' ὅλα τὰ ἀντίθετα πωμένα, ἐπιδοκιμάστηκε κι αὐτὸ ὁλότελα. Ἀφήνοντας κατὰ μέρος τὸ μεγάλο ἡθοποιὸ Βεάκη, πού συγκίνησε βαθειὰ καὶ εἰλικρινὰ στὸ ρόλο του ὡς Ὁθέλλος, πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πὼς καὶ ἡ Δνίς Παπαδάκη εἶχε μεγάλην ἐπιτυχία, μὲ τὴ δημιουργία μιᾶς ἰδανικῆς Δεσδαϊμόνας. Ἀντίθετα ὁ κ. Γληνός, παρ' ὅλο πὺν φάνηκε πὼς ἐργάστηκε πολὺ τὸ δύσκολο ρόλο του, ἔδωκε στὴν Α'. ἰδίως πράξη ἕναν Ἰάγο ἐντελῶς ἀκατάληπτο, πού δὲν πλησίαζε καθόλου τῇ λογικῇ ἐρμηνείᾳ ποῦχε δώσει στὸ ρόλον αὐτὸ ὁ σκηνοθέτης σὲ ἄρθρο του στὴν Πρωτῆ. Τὸ κοινὸν παρακολούθησε ὡς τόσο τὸ ἔργο ὡς τὸ τέλος—καὶ βάσταξε τόσες ὥρες!— μὲ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον.

Δόθηκαν κατόπιν δυὸ μικρὰ γαλλικὰ ἔργα, (τὰ μόνον πού δόθηκαν ὡς τὴν ὥρα στὸ ἐθνικὸ) τὸ χαριτωμένο «Ζιζάνιο» τοῦ Τρ. Μπερνάρ καὶ τὸ «Φανάρι» τοῦ Musset σὲ μετάφραση τοῦ Βάρναλη, σύντομα καὶ τὰ δυὸ καὶ εὐχάριστα, πού δρόσισαν τὴ σοβαρὴ σκηνὴ τοῦ θεάτρου μας καὶ τοὺς πελάτες του. Θὰ εἴχαμε καὶ ἔδω ἀντίρρηση γιὰ τὸ παίξιμο τοῦ Γληνοῦ στὸ ρόλο τοῦ Κλαβαροῦ, πού λιγότερε τὴ ρωμαντικὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ ἔργου. Ἡ ἐπιρροή τῆς *στολῆς* στα χρόνια τοῦ ρωμαντισμοῦ εἶναι ἀναντίρρητη ὅχι ὅμως καὶ ὁποιασδήποτε *στολῆς*. Καὶ ὁ κ. Γληνός μᾶς ἔδειξε ἕναν πρόστυχο καὶ βάνουσο ἀξιωματικὸ, πού δὲ δικαιολογοῦσε τὴν τόση ἀφοσίωση τῆς ὁμορφῆς καὶ ἀπαλῆς Ζακελίνας, πού ἀρκετὰ καλὰ παρουσίασε ἡ κ. Ρίτα Μυράτ. Προειδοποίησε ἔτσι ἀμέσως τὸ θεατὴ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἔργου καὶ ἔκαμε εὐχερέστατο τὸν τελικὸ θρίαμβο τοῦ συμπαθητικοῦ καὶ ρωμαντικοῦ Φουρτουίνιο.

Τὸ Ἐθνικὸ ἔκλεισε τὴ φετεινὴ σαζόν του μὲ τὸν *Οιδίποδα Τύραννο* τοῦ Σοφοκλέους, σὲ μετάφραση τοῦ Φ. Πολίτη. Μὲ τὸ θαῦμα τῶν σκηνηκῶν, μὲ τὸ ἐπιμελημένο γενικὰ ἀνέβασμα, καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῶν λαμπρῶν ἡθοποιῶν καὶ ἰδίως τοῦ Βεάκη καὶ Κας Παξινοῦ ἄρρεσε ἐξαιρετικὰ, παρ' ὅλο πὺν δὲ βοήθησαν ὅσον ἔπρεπε οἱ κ.κ. Καροῦσος καὶ Δεστούνης στοὺς δευτερεύοντας ρόλους τῶν. Πρέπει μονάχα νὰ σημειώσουμε ἔδω τὴ δίκαια γνώμη τοῦ Ἄλκη Θρύλου πὼς δὲ συγκινοῦν πιά τὸ σημερινὸ κοινὸ ἔργα παλαιὰ ἔστω καὶ ἀριστουργήματα.

Γιὰ συμπέρασμα πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πὼς στὸ λιγοστὸ διάστημα τῆς λειτουργίας του τὸ Ἐθνικὸ θέατρο, ἀπολυμαίνοντας τὴν πρωτεύουσα ἀπὸ τὸ αἶσχος τοῦ κακοῦ καὶ πρόστυχου γούστου, πού συστηματικὰ καλλιεργοῦσαν γιὰ χρηματισμὸ διάφοροι ἐπιχειρηματίες θεαμάτων, δημιούργησε μίαν ἀτμόσφαιρα εὐγενική, καλλιτεχνική καὶ διανοητική. Πρόσφερε αἰσθητικὴς ὑπηρεσίες ἀνεκτίμητες, πού δὲν μποροῦν νάχουν οὔτε στὸ πολλαπλάσιο ἀναλογία μὲ τὴς μικρὲς σχετικῶς δαπάνες τῆς ἰδρυσῆς του καὶ λειτουργίας του.

Γιὰ τὴς παραστάσεις τοῦ *Κεντρικοῦ* δὲ θὰ ποῦμε πολλά. Μετὰ τὴν ἀποχώρηση τῆς κ. Κυβέλης δὲν ἔχει πιά τὴς ἴδιες καλλιτεχνικὲς ἀξιώσεις. Παίζει βέβαια ἡ μεγάλη μας κ. Κοτοπούλη ἀλλὰ ὁ ὑπόλοιπος θίασος καὶ τὰ σκηνηκὰ δὲν εἶναι ἀντάξια. Δυστυχῶς ἐπεκράτησε καὶ ἡ συμφεροντολογικὴ ἀποψη.

Ἀξιόλογες οἱ παραστάσεις τοῦ κ. Ἀργυροπούλου, μ' ὅλο πὺν, ὅπως ἔχομε πεῖ κι ἄλλοτε, δὲν ἔχει τὸ ἀνάλογο στὴν ἀξία του θεατρικὸ προσωπικὸ.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΙΝΩΤΟΣ

Διάφορα

— Τὸ «*Δαμπίνειο*» βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας γιὰ τὴν καλύτερη ποιητικὴ συλλογὴ δόθηκε φέτος στὴν ἐκλεκτὴ μας συνεργάτιδα κ. Μυρτιώτισσα γιὰ τὴν τελευταία της συλλογὴ «*Ἀῶρα τῆς ἀγάπης*».—Τὸ Ἐθνικὸ Συμβῆλιο τῶν Ἑλληνίδων ἔδωσε δεξίωση πρὸς τιμὴν της ὅπου παρευρεθῆσαν οἱ καλύτεροι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης.

— Πέρασαν ἀπ' τὴν Ἑλλάδα οἱ γάλλοι ἑλληνιστὲς καὶ κριτικοὶ τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας, ὁ κ. Φιλέας Δεμπέγκ (συνεργάτης τῆς Ἀνθολογίας) κι ὁ διευθυντὴς τοῦ *Libre* καθ. Α. Ρουσσέλ.

— Ἦλθε ἀπ' τὸ Λίβερπουλ στὴν Ἀθήνα ὁ περίφημος μεταφραστὴς τῆς Ἰλιάδας καὶ σεβαστὸς φίλος καὶ συνεργάτης μας κ. Ἀλεξ. Πάλλης.

— Τὸ Ἰταλικὸ Ἰνστιτούτο ἔδωκε 4 καλλιτεχνικὲς βραβεῖες μὲ τὸ ἰταλικὸ τρίο τοῦ ξακουστοῦ συνθέτη Καζέλλα—βιολινίστα Πολτρονιέρι—βιολεντελίστα Μπονοῦτσο, μὲ συνθέσεις Μπετόβεν, Καζέλλα κτλ.—Ἐπίσης ἄλλο τοῦ Κάρλου Γζέκκι—Μπρουνέλλι.

— Ἐνδιαφέρουσες οἱ διαλέξεις τοῦ ἰταλικοῦ Ἰνστιτούτου ποῦδωκε ὁ ἀκαδ. κ. Μάξιμο Μποντεπέλλι γιὰ τὸ «*Νοβεντσεντίσμο*».—Γιὰ τὴ μεγάλη αὐτὴν φιλολογικὴ κίνηση τῆς Ἰταλίας θὰ γράψω εἰδικὸ ἄρθρο στ' ἄλλο φύλλο ἡ κ. Μαριέττα Μινώτου.—Ἐπίσης ὁ ἱστορικὸς κ. Σπύρος Θεοτόκης μίλησε γιὰ τὴς «*Πνευματικὲς σχέσεις Βενετίας καὶ Ἑλλάδος*».—Στὶς 19 Μαΐου ὡραιότατη διάλεξη τοῦ Γραμμ. τοῦ Ἰνστιτούτου κόντε Γκριλλεντζόνι γιὰ τὴ «*Ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Νταννούτσιο*».

— Ἡ κ. Ἄννα Τριανταφυλλίδου σὲ δύο της διαλέξεις στὸ Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων μίλησε γιὰ τὴς ποιήτριες, συγγραφεῖς, ζωγράφους καὶ γλύπτριες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

— Ὁ θάνατος τοῦ Καβάφη.—Πέθανε στὴν Ἀλεξάνδρεια ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους σύγχρονους ποιητὲς, ὁ Κ. Καβάφης. Τὰ ποιήματά του φιλοσοφικά, ἱστορικά, μυστικοπαθῆ, ὁραιοπαθῆ, αἰσθητικά, ὑποβλητικά στὴν ἀρχαῖζουσα ἔκφρασή τους, ἐξήσκησαν ἀπέραντη γοητεία καὶ θεωρήθηκαν ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς παγκόσμιας παραγωγῆς.—Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ποίημά του «*Τὸ πληκτικὸ χωριό*», πού δημοσιεύθηκε στὴν «*Ἰόνιο Ἀνθολογία*» (12 τευχ. 1928) εἴχαμε λάβει μαζί κι ἄλλο ἕνα πού θὰ δημοσιεύσουμε στ' ἄλλο φύλλο.

— Πέθανε στὸ Παρίσι ἡ μεγαλύτερη σύγχρονη ποιήτρια *κοντέσσα Ντε-Νοάμι*. Ποιήματά της ἀπὸ τὴς «*Αἰώνιες Δυνάμεις*» δημοσιεύτηκαν στὸν Α' τόμο τῆς Ἀνθολογίας σὲ μετάφραση τῆς Μυρτιώτισσας.

~~~~~

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Oskar Haleski: Un Empereur de Byzance à Rome. Warszawa 1930.

Μιὰ ἀληθινὴ ἀνθηαὶς μελετῶν γύρω ἀπὸ τὸ Βυζάντιον παρατηρεῖται εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ ἄλλοτε περιφρονημένη ἱστορία καὶ τέχνη τοῦ κράτους τούτου κατέλαβε πλέον τὴν θέσιν πού δικαιωματικῶς τῆς ἀνήκει, καὶ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης καθιστοῦν αὐτὴν ἀντικείμενον σπουδαίων μελετῶν τῶν.

Μετὰ τὴν πολύτιμον δέξομον ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου τοῦ σοφοῦ Ρώσσου Βασιλείφ, νέον σύγγραμμα προστίθεται μεγάλης ἀξίας, ἡ μελέτη τοῦ Πολωνοῦ ἱστοριογράφου Ὁσκάο Χαλέκι, ὁ ὁποῖος εἶνε τόσον εὐφύμως γνωστός, διὰ τὰς βυζαντινὰς αὐτοῦ ἐρεῖνας ὡς ὁ τίτλος αὐτοῦ ἐξηγεῖ «*Ἐνας Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Ρώμην*» πρόκειται περὶ τοῦ ταξειδίου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου κατὰ τὸ 1369 εἰς τὴν Αἰωνίαν Πόλιν καὶ τὴν ἐξόμωσίν του εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐνώπιον τοῦ Πάπα, καὶ τὴν ὑποταγὴν του εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν τὴν 20 ὁκτωβρίου τοῦ ἔτους ἐκεῖνου.

Πρόκειται περὶ μιᾶς ἀπὸ τὰς θλιβερωτέρων σελίδας τοῦ καταρρέοντος Βυζαντίου. Ὁ Παλαιολόγος, γονατιστὸς ἐφίλησε τὸ πόδι, τὸ χεῖρ καὶ τέλος

καὶ Ν. Βερούκιου.—Στις 16 Ἀπριλίου ἐπιστολὴ τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου, σχετικὴ μὲ τὴν κινηματογράφηση τοῦ *Κακοῦ Δρόμου*.

— Στις «*Μοῦσες*» (Ζακύνθου) τὸ ἱστορικὸ λεξικὸ τοῦ κ. Ζώη ἔχει φτάσει στὸ ψηφεῖο Χ. Πότε θ' ἀποφασίσαι ἐπὶ τέλους τὸ Κράτος νὰ φροντίσει γιὰ μιὰ του ἀνατύπωση!

— Στὸν «*Τηλέγραφο*» (Πατρῶν) 26 Ἀπριλ. : «Ἡ ἀρπαγὴ τῆς κόρης τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας στὴ Ζάκυνθο ἀπὸ τοὺς πειρατὰς» (1686).

— Στὴν «*Καθημερινή*» σειρὰ ἄρθρων τοῦ κ. Φ. Μιχαλόπουλου γιὰ τὸν Κοραῖ.—«Ὁ Ὅθων καὶ ἡ Ἀμαλία μετὰ τὴν ἐκθρόνισίν των εἰς Βαυαρίαν, τοῦ Φ. Φέλγκερ.

— Στὸ «*Ἐλ. Βῆμα*» (16 Ἀπριλ.) : «Ὁ Παναγιώτης Δοξαράς περὶ ζωγραφίας.—Ἡ τεχνοκριτικὴ μας πρὸ 250 χρόνων» τοῦ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου.—«Ἡ ποίησις καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Καβάφη» τοῦ κ. Μ. Ροδά.

— Στὸ «*Νεολόγο*» (Πατρῶν) : «Πάσχα τοῦ 1821 τῶν Πατρῶν προσφύγων εἰς τὴν Ζάκυνθον».

— Τὸ φύλλο τῆς 12 Ἰανουαρίου τῆς «*Ἀληθείας*» (Κερκύρας) ἀφιερωμένο στὸν ἀξέχαστο Γ. Θεοτόκη μὲ πλείστες βιογραφικὰς σημειώσεις.—Ὁ κ. Ἀνάδος ἀναδημοσιεύοντας τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Λαμπιέρ «Μουσικὰ χειρόγραφα τοῦ Μαντζάρου» γράφει σειρὰ ἄρθρων μὲ ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες γιὰ τὸν τελευταῖο.—«Ἐπίσης «Κοραῖς καὶ Μουστοξύδης».—«Γεροστάτης καὶ Καποδίστριας».—«Τὸ ἀρχειοφυλακεῖο Κερκύρας».—«Ἀνασκαφαὶ εἰς Παλαιοκαστρίτσαν».—«Ἱστορία τῆς Κερκύρας. Σκέψεις, γνῶμαι».

— Στὴν «*Κέρκυρα*» ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ διάφορα περιοδικὰ διηγήματα τοῦ Κώστα Θεοτόκη.—Ἐπίσης «Φόρος τιμῆς εἰς μνήμην τοῦ Γκύλφορδ».

— Στὴν *Πρωτὰ*» σειρὰ ὁραίων ἱστορικῶν ἄρθρων μὲ πλῆθος πληροφοριῶν γιὰ τὴν γιορτὴ τῆς 25 Μαρτίου ἀπὸ τὸν Βλαχογιάννη μὲ τίτλον «Δοξαμένη μέρα».—Τοῦ ἴδιου «Πασκαλινὸ ντουφέκι». — «Βουζίκιος» (ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον).—«Ὁραϊότητες περιγραφῆς καὶ ἄρθρα τοῦ Οὐράνη». — «Τὸ Πάσχα στὸ Σολωμικὸ ἔργο» τοῦ κ. Γ. Πράτσικα.—Ἐπιστολὴ τοῦ Ἑδ. Συρρέ στὸ Σικελιανό.

— Στὸ «*Messenger d'Athènes*» : «*Legendes Septinsulaires sur la fête de l'Annonciation*.—*Le peché de Rhodostami*» (25 Μαρτίου). — «*Folklore zacynthien*.—*Les legendes des mois*.—*La pluie d'Avril*» (9 Ἀπριλ).—«*Mai, fils du Soleil et de Rose*» (3 Μαΐου).—«*La littérature de Judas*» (13 Ἀπρ.).—«ὅλα τῆς Κας Μαριέττας Μινώτου. — Τῆς ἰδίας : «*Folklore zacynthien*.—*Le petit Jesus et le vieux Chronos*» (25 Δεκεμβρ. 1932).—Ἐπίσης τοῦ κ. Choisy : «*Sappho ou la dixième Muse*. — «*Un nouveau théâtre antique à Athènes*» τοῦ κ. Φιλαδελφέως.—«*Myristika*» τοῦ κ. Στ. Δάφνη.—«*Ce que renferme la Gennadeion*.—«*Le voyage de l'Annunzio en Grèce 1895*.—«*Un grec chez les Conquistadores*.—*Pierre Criticos*» τοῦ κ. Θεόδ. Βελλανίτη.

— Στὴ «*Νέα Ἑστία*» (15 Μαΐου) : «Ὁ Χάζε στὴν Ἑλλάδα τοῦ κ. Σ. Κουγέα. — Στὸ δεκαπενθήμερο ἄρθρο τοῦ κ. Πέτρου Βλαστοῦ «Τὰ χαβιαροσαλάτικα» (πολὺ ἐνδιαφέρον) ποὺ κρίνει γλωσσολογικὰ τὸν Καβάφη, Κάλβο, Παπαδιαμάντη, Κοντυλάκη, Σολωμὸ κ.τ.λ. (1 Ἀπριλ.) : ἀνέκδοτα γραμματα ἐπιφανῶν λογίων πρὸς τὸν βασιλέα Γεώργιο Α'!

— Στὸν «*Ρυθμὸς*» (Πειραιῶς) : «Σολωμικὴ βιβλιογραφία» τοῦ Ν. Τωμαδάκη καὶ Σ. Βογιατζάκη.

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

Ἡ πρώτη

Ἀγγλικὴ Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρεία ΠΥΡΟΣ

Ἐργαζομένη ἀπὸ τοῦ 1720 μὲ κεφάλαια ἰδικὰ της

Λίρας 18.000.000

Πράκτωρ ἐν Ζακύνθῳ Δ. Β. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ Δρχ. 1.205.000.000.—
Καταθέσεις (τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1932) » 7.841.000.000.—

Κεντρικὸν Κατάστημα ἐν Ἀθήναις
ὑποκαταστήματα εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα
ὑποκαταστήματα καὶ πρακτορεῖα ἐν Αἰγύπτῳ :
Κάιρον, Ἀλεξάνδρεια, Ζαγαζίκι
Ἀνταποκριταὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἑωτεριοῦ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἑσωτερικὸν καὶ τὸ ἑξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντος ὅρους. Λέχεται καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμιευτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY NEW YORK, 51 MAIDEN LANE

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

Κεφάλαια δλοσχερῶς καταβεβλημένα \$ 1.500.000.—

ΑΝΟΙΞΙΣ ! Ἡ ώραία ἐποχή τῶν ἐκδρομῶν
ὡραιότερα ἀκόμη ὅταν ἔχετε μαζί σας τὸ

KODAK

Νὰ σᾶς διατηρήσῃ ζωντανὲς τὲς ἀναμνήσεις

Χρησιμοποιεῖτε πάντοτε φιλμ
KODAK
Ὅα ἔχετε καλλίτερα ἀποτελέσματα

... ΜΕ ΤΟ ΚΟΔΑΚ
ΒΕΡΙΧΡΩΜ ΦΙΛΜ

Βάλτε στὴ μηχανή σας
ΚΟΔΑΚ ΒΕΡΙΧΡΩΜ ΦΙΛΜ

Τὰ Φωτογραφικὰ Καταστήματα διαθέτουν ὅλα
τὰ μεγέθη τῶν φιλμ

ΚΟΔΑΚ - ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΙΣ : Α. Δ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ, ΣΟΛΩΝΟΣ 101